

kerkelijke documentatie

jaargang 34
nummer 5-6
15 september 2006

verschijnt bij:

rkkerk
.nl

Kardinaal Willebrands: teksten rond zijn overlijden

Pausbezoek Valencia; Boodschap Roepingenzondag;
Missiebrief; zaligverklaring Maria Teresa Tauscher

COLOFON

Kerkelijke documentatie is een uitgave van de afdeling Pers en Communicatie van het Secretariaat RKK. De reeks verschijnt tien maal per jaar, samen met een nummer van het blad *rkkkerk.nl*.

Redactie:

Jan-Willem Wits
(hoofd Pers & Communicatie)
drs. Roland Enthoven
(eindredactie)
drs. Caroline Wenting

Basisontwerp:

Artgrafica,
Amsterdam

Druk:

Gregorius bv, Zeist

Opmaak:

Secretariaat RKK

Abonnementsprijs:

(inclusief porto) in Nederland: € 50,- per jaar, gecombineerd met *rkkkerk.nl*; studenten: € 39,50. In België: € 31,50.

Abonnementen in

Nederland:

Secretariaat RKK,
Biltstraat 121,
Postbus 13049,
3507 LA Utrecht,
tel.: 030 2326911,
fax: 030 2334601.
e-mail: media@rkk.nl
Bestellingen:
tel.: 030 2326909
e-mail: bestel@rkk.nl
Abonnementen:
e-mail: abonnemen-ten@rkk.nl

In België

Uitgeverij Licap bv,
Guimardstraat 1,
1040 Brussel,
tel.: 02 5099670,
postrekening:
000-0947400-01.

Kerkelijke documentatie en *rkkkerk.nl* op internet:
www.rkkkerk.nl

ISSN: 1871-4579

© Utrecht 2006

Apostolische Reise nach Valencia (Spanien) anlässlich des V. Welttreffens der Familien:

Schreiben von Benedikt XVI. an die Spanischen Bischöfe, Valencia, 8. Juli 2006,
© Copyright 2006 – Libreria Editrice Vaticana.

Festliches Treffen, Ansprache von Benedikt XVI., Stadt der Kunst und Wissenschaft, Samstag, 8. Juli 2006, © Copyright 2006 – Libreria Editrice Vaticana.

Heilig Messe, Predigt von Benedikt XVI., Stadt der Kunst und Wissenschaft, Sonntag, 9. Juli 2006, © Copyright 2006 – Libreria Editrice Vaticana.

Message of his Holiness Pope Benedict XVI for the 43rd World Day of Prayer for Vocations (7 May 2006 – fourth Sunday of Easter), *Vocation in the mystery of the Church*, Vatican City, 5 March 2006, © Copyright 2006 – Libreria Editrice Vaticana.

Omslag: De Goede Herder; afbeelding gebruikt op het prentje bij gelegenheid van kardinaal Willebrands' 25-jarig bisschopsjubileum (Buon Pastore, Catacomba di Priscilla – sec. III).

Perscommuniqué

bij het overlijden van Johannes kardinaal Willebrands

Naar aanleiding van het overlijden van Johannes Gerardus Maria Kardinaal Willebrands laten de bisschoppen van Nederland de volgende verklaring uitgaan:

Met droefheid hebben de bisschoppen van Nederland kennis genomen van het overlijden van kardinaal Willebrands. De Nederlandse bisschoppen gedenken vandaag een broeder in het bisschopsambt, met vele verdiensten voor de wereldkerk en de Nederlandse Kerkprovincie. Naast droefheid past daarom grote dankbaarheid voor zijn inzet voor de oecumene, de betrekkingen met het Jodendom en de eenheid binnen de katholieke Kerk. Van 1975 tot 1983 was kardinaal Willebrands aartsbisschop van Utrecht en voorzitter van de Nederlandse Bisschoppenconferentie.

‘De waarheid in liefde’, luidde de wapenspreuk van kardinaal Willebrands. Dat motto vat treffend samen hoe kardinaal Willebrands zich steeds onvermoeibaar heeft ingezet voor Jezus Christus en Zijn Evangelie. Tegen de achtergrond van deze wapenspreuk krijgen vandaag woorden van Jezus uit het Johannes-evangelie een bijzondere klank: “Ik heb hun de heerlijkheid gegeven, die Gij Mij geschonken hebt, opdat zij één zijn zoals Wij één zijn: Ik in hen en Gij in Mij, opdat zij volmaakt één zijn en de wereld zal erkennen, dat Gij Mij hebt gezonden en hen hebt liefge-

had, zoals Gij Mij hebt liefgehad” (Joh 17, 22-23).

Kardinaal Willebrands leefde uit de overtuiging dat de verdeeldheid onder de christenen een ernstige bedreiging vormt van de geloofwaardigheid van het Evangelie. Zijn betrokkenheid bij de oecumene is al in een vroeg stadium van grote invloed geweest op zijn levensloop. Zo was kardinaal Willebrands de eerste voorzitter van de Sint Willibrord Vereniging en adviseur inzake oecumenische kwesties van de Nederlandse Bisschoppenconferentie. Op 1 augustus 1958 kreeg dat laatste een meer formele status door zijn benoeming tot bisschoppelijk gedelegeerde voor het oecumenisch werk binnen de Nederlandse Kerkprovincie.

Zijn inzet voor de oecumene bleef niet beperkt tot Nederlandse bodem en is in toenemende mate een engagement ten dienste van de wereldkerk geworden. Zo heeft hij een onmiskenbare oecumenische kleur gegeven aan het Tweede Vaticaans Concilie, zowel door zijn inzet voor waarnemers van andere kerkelijke gemeenschappen als door zijn inhoudelijke ondersteuning. Tot op de dag van vandaag

is de doorwerking van Vaticanum II van grote betekenis voor de oecumenische opdracht van de Rooms-Katholieke Kerk.

Ook als president van de Pauselijke Raad ter bevordering van de Eenheid van de Christenen heeft hij de wereldkerk op bijzondere wijze gediend. 'De waarheid in liefde' gold daarbij wederom als zijn 'werkmethode', want als geen ander wist kardinaal Willebrands dat oecumenische dialoog niet alleen vraagt om theologische uitwisselingen, maar ook om persoonlijke contacten waarin de vriendschap door en in Christus metterdaad beleefd wordt. Vele niet-katholieke kerkelijke leiders zullen daarom vandaag een oecumenische gesprekspartner én een persoonlijke vriend gedenken.

Kardinaal Willebrands heeft zich niet alleen beziggehouden met de verdeeldheid onder christenen van verschillende denominaties. Ook de verdeeldheid binnen de eigen katholieke geloofsgemeenschap in Nederland heeft hem steeds bijzonder bedroefd en aangespoord om deze te slechten. Van 1975 tot 1983 combineerde kardinaal Willebrands zijn werkzaamheden in Rome met de functies van aartsbisschop van Utrecht en voorzitter van de Nederlandse Bisschoppenconferentie. Het moet een naar de mens gesproken loodzware opdracht zijn geweest, zeker gezien de spanningen die toen bin-

nen de Nederlandse Kerkprovincie nog volop leefden. Zo vond in die periode de Bijzondere Synode plaats (1980), waar werd gezocht naar wegen om de polarisatie in Nederland te keren. Kardinaal Willebrands heeft zich ook in deze tijd steeds met grote trouw en inzet van zijn taken gekweten. Vanaf 1983 kon hij zich weer volledig richten op zijn oecumenisch werk voor de wereldkerk, tot zijn afscheid in 1989. Sinds 1997 woonde kardinaal Willebrands in Nederland, omringd door de liefdevolle zorg van de Franciscansen van Denekamp.

Nu kardinaal Willebrands is teruggekeerd naar het huis van God de Vader, willen de bisschoppen van Nederland met dankbaarheid een bruggenbouwer van wereldformaat gedenken. Zij herinneren zich kardinaal Willebrands als iemand met grote gaven en een diep doorleefde verbondenheid met Jezus Christus en Zijn Kerk, maar ook als een aimabel en bescheiden mens. Moge het getuigenis van dit leven tot voorbeeld zijn van iedere christen die met kardinaal Willebrands 'de waarheid in liefde' wil dienen. Opdat zij allen één zijn. Moge hij rusten in vrede.

Utrecht, 2 augustus 2006

De bisschoppen van Nederland

Preek

tijdens de avondwake voor Johannes kardinaal Willebrands

Utrecht, 7 augustus 2006

Inleiding

In droefheid en dankbaarheid zijn wij hier samengekomen om biddend en zingend afscheid te nemen van J.G.M. Kardinaal Willebrands. In droefheid omdat ons een geliefde en beminnelijke bisschop ontvallen is, maar ook in dankbaarheid omdat hij een man was die op een eminente wijze zijn priesterschap en zijn bisschopsambt vervulde tot eer van God en tot heil van de mensen.

Biddend en zingend zijn wij samen, biddend in navolging van de dierbare overledene, die een biddend mens was en de wens uitsprak dat men na zijn dood ook voor hem zou bidden. Zingend zijn wij samen omdat hij dat wezenlijk vond voor de liturgie van de Kerk. Ik moet daarbij zeggen dat de kardinaal zelf ook gezegd was met een mooie stem en dat hij 's avonds tot enkele weken geleden toe altijd nog het *Salve Regina* meezong. Bidden wij voor hem dat hij nu verenigd mag zijn met de koren van de engelen en dat God zijn zo getrouwe dienaar mag doen delen in de hemelse vreugde.

Preek

De beschrijving van de geliefde kardinaal Willebrands als mens, als priester en bisschop kan alleen maar fragmentarisch zijn. Hij was een te rijke persoonlijkheid om hem zomaar in enkele zinnen te typeren. Als mens was hij uitgerijpt tot een werkelijk wijs iemand, een

man van karakter, begiftigd met een scherp verstand, maar tegelijkertijd met een warm hart. Zelf mocht ik als priesterstudent hem twee jaar meemaken als directeur van het Filosoficum te Warmond, waar hij de geschiedenis van de filosofie doceerde. Dat gebeurde in die tijd natuurlijk nog met vooral oog voor het thomisme. In zijn geest werd er naarstig naar de waarheid gezocht. Maar niemand minder dan de grote Thomas van Aquino heeft het primaat van het hart en van de liefde eens op deze heldere wijze tot uitdrukking gebracht: "De heiligheid, zo zegt hij, bestaat niet hierin veel te weten of veel te bedenken maar veel te beminnen." Het woord tekent de dierbare overledene ten voeten uit. Toen hij als bisschop een wapenspreuk moest kiezen, was dat het woord uit de lezing van Paulus die wij zojuist hoorden: *veritatem facientes in caritate*, de waarheid doende in liefde.

De waarheid die uit God is stond bij hem hoog in het vaandel, maar nog meer en boven alles de liefde. Hij was als mens dan ook iemand die grote liefdevolle aandacht had voor de mensen rondom hem heen, of die hij ontmoette. En ook in datgene wat zijn levensroeping werd, de eenheid van de christenen, wist hij dat de ware oecumene dient te beginnen en te eindigen met hartelijke menselijke betrekkingen en waarachtige hoogachting voor anderen. Hij was dan ook een man met vele hechte vriendschappen.

Als het over de levensroeping van de kardinaal gaat, dan bestond deze allereerst in zijn priesterschap, waartoe hij zich – mede door het gezin waaruit hij voortkwam – van jongs af aan geroepen wist. Eenmaal priester geworden heeft hij een belangrijk deel van zijn leven gewijd aan de vorming van seminaristen, waarvan ikzelf er een mocht zijn. Ik kan alleen maar getuigen dat hij een voorbeeldig priester was en dat in grote trouw is gebleven. Bovendien was hij een goede kenner van mensen en van wat hen al of niet bezielt, een kostbare eigenschap die hem in zijn latere leven geholpen heeft om de juiste medewerkers te zoeken en te vinden. Dat geldt met name van het Ariënskonvikt dat hij als aartsbisschop van Utrecht in 1979 oprichtte en dat via de rectores Rentinck, De Korte en de huidige rector van zulk een zegen is geworden voor ons bisdom. Dat geldt trouwens ook de diakenopleiding die hij startte en die zo vruchtbaar is gebleken.

En dat brengt ons op het tijdperk van zijn aartsbisschop-zijn van Utrecht van 1975 tot 1983. Het was een benoeming die hij met grote huiver aannam zoals hij dat zelf uitdrukte. Hij stond immers voor de menselijkerwijze onmogelijke opgave om

zijn aartsbisschop-zijn te combineren met zijn blijvende voorzitterschap van de Raad voor de Eenheid van de Christenen in Rome. Maar met hart en ziel gaf hij zich aan deze in gehoorzaamheid aanvaarde opdracht. Zijn naaste medewerkers uit deze Utrechtse tijd getuigen ervan dat hij er ondanks de in meerdere opzichten moeilijke situatie gelukkig mee was om bisschop te mogen zijn van een levend en levendig bisdom. Zoveel mogelijk bezocht hij de talloze parochies en ontving of bezocht hij onvermoeibaar heel veel mensen. Hij vond er vreugde in om nu niet zozeer alleen maar bestuurlijk te hoeven werken, maar in contact te kunnen zijn met de vele mensen die zich in de parochies inzetten. Dit alles, totdat hij in 1983 naar Rome werd teruggeroepen om zich nog een aantal jaren geheel en al aan de oecumene te kunnen wijden. Daarna – altijd inwoner van Vaticaanstad blijvend waar zijn hart bleef liggen – verbleef hij bij de Franciscanessen van Dene-kamp, waar hij een gelukkige oude dag had, op een buitengewone wijze bijgestaan als hij werd door de zusters aldaar en zijn huisgenoot pater Gerbert.

Nogmaals broeders en zusters, Deze kenschetsing van kardinaal Willebrands en zijn leven schiet in veel opzichten te kort. Maar ik denk dat hij nog het beste gekarakteriseerd wordt door de Schriftlezing van deze avond, waaruit de kardinaal zijn bisschopsspreuk koos. De apostel Paulus spreekt daar over de bijzondere gaven, ambten en functies in de Kerk. Ze zijn er niet omwille van zichzelf, ze nemen geen geïsoleerde positie in, maar zijn er ten dienste van de heiligen, dat wil zeggen van allen die in Christus gedoopt zijn en Zijn Lichaam vormen in deze wereld. En dan zegt Paulus iets bijzonder moois. Hij zegt niet “totdat zij

allen”, maar hij zegt: “totdat wij allen komen tot de eenheid in het geloof in de kennis van Gods Zoon.” Zij die in een ambt of familie gesteld zijn vormen met alle andere gedoopten een ‘wij’, een gemeenschap. Het woord van Augustinus was dan ook op het lijf van de kardinaal geschreven, waar hij zegt “Met u ben ik gelovige, vóór u ben ik bisschop”.

Het zou te ver voeren de rijke inhoud van de lezing nader te belichten. Maar duidelijk is dat het de kardinaal ging om het centrale woord van Paulus. “Laten wij de waarheid spreken in liefde en zo geheel toegroeien naar Christus.” De waarheid sec is en blijft de waarheid, maar zij zal maar moeilijk aankomen als ze niet in en met liefde gepaard gaat en gebracht wordt. Geen waarheid zonder liefde, geen liefde zonder waarheid. Waarbij het even duidelijk is dat voor de kardinaal de waarheid niet in eerste instantie bestond in een leerstelsel, maar in de Persoon van Christus, de levende verrezen Heer.

“De waarheid spreken”, zo luidt de vertaling. In het Grieks staat er “a lètheountes”, dat eerder betekent: de waarheid doende, hetgeen eigenlijk betekent: Christus gestalte gevend in liefde, Christus wáár makend in liefde. En zo moge kardi-

naal Willebrands voor ons voortleven, als een priester en bisschop die Christus n volgde en Hem opnieuw gestalte gaf, wáár maakte met name in en door de liefde.

Bij deze spreuk “de waarheid in liefde doende” verzong de kardinaal op zijn wapenschild een zwaard dat de waarheid symboliseert, scherp snijdend als de waarheid kan zijn; maar daarnaast ook enkele vlammen als symbool van de liefde, zonder welke de waarheid als regel niet aankomt.

Broeders en zusters,

Een rijk en voltooid leven is hier op aarde voorbij, maar moge nu opengebloeid zijn in het eeuwige leven voor God, die de volheid van alle leven, van vrede en vreugde is. Bidden we God dat Hij zijn trouwe dienaar nu daarin mag doen delen.

Bidden wij dat het vele goede dat hij hier voor de Heer en Zijn Kerk, ja voor de wereld en haar bewoners en met name voor het aartsbisdom Utrecht mocht doen en betekenen, tot in lengte van dagen vrucht mag dragen. Wij vragen het op voorspraak van Maria en Jozef, die hij beiden bijzonder vereerde. Wij vragen het door Christus onze Heer.

Inleiding

bij de uitvaartdienst voor Johannes kardinaal Willebrands

Utrecht, 8 augustus 2006

Dierbare zusters en broeders in Christus,

In droefheid zijn wij hier samen om afscheid te nemen van Johannes Gerardus Maria Kardinaal Willebrands. Van 1975 tot 1983 was hij aartsbisschop van Utrecht en heeft hier in deze kathedrale kerk vele malen de Eucharistie gevierd. De Eucharistie als het éne offer van Christus, waarmee hij als priester vergroeid was en die hij een leven lang dagelijks vierde als dankzegging – eucharistie, dankzegging – bij uitstek. Dankzegging, want bij alle droefheid past ons allereerst dankbaarheid ten opzichte van God voor deze eminente priester en bisschop, dankbaarheid ook voor dit lange en vruchtbare leven.

U weet het, de laatste dagen is er veel over hem gezegd en geschreven. Hij was een waarachtige persoonlijkheid, een grote West-Fries en een grote Nederlander; tegelijkertijd een wereldburger. Maar bij dit alles bleef hij een eenvoudig en nederig mens, levend uit Gods genade en barmhartigheid.

Hij was een door-en-door deugdzaam mens, een zeer wijs en verstandig man, een rechtschapen iemand, die gekenmerkt werd door een grote gematigdheid in zijn persoonlijke levensstijl en in zijn oordeel over anderen. Het maakte hem uitermate geschikt voor gesprek en dialoog.

Daarbij was hij een man van onverschrokken sterkte en moed in datgene wat zijn levensroeping werd: de eenheid van

alle christenen en de verbetering van de relatie met het Joodse volk. Kardinaal Kasper zal als zijn opvolger in Rome dat straks nog nader belichten.

Eén herinnering wil nu het vele dat kardinaal Willebrands betekende voor de Kerk die hij liefhad en voor de oecumene, waaraan hij met heel zijn hart dienstbaar was, aanschouwelijk maken. En de suggestie daartoe komt van pater Gerbert, die als zijn huisgenoot hem goed kende en hem zo zorgzaam bijstond.

De kardinaal bewaarde als een kostbaar kleinood een bijbeltje. Het werd gebruikt bij de ontmoeting tussen paus Paulus VI en patriarch Athenagoras in Jeruzalem in 1964. Samen baden zij daar voor de eenheid van de christenen. Maar na dat gebed was er behoefte aan iets meer, aan

iets aanschouwelijk. Spontaan haalde kardinaal Willebrands dit bijbeltje uit zijn zak en stelde de paus en Athenagoras voor om alternerend in het Latijn en in het Grieks het zo bekende 17de hoofdstuk van het Johannes-evangelie te lezen. Daar bidt Jezus op de avond voor Zijn lijden en sterven hartstochtelijk voor de eenheid onder Zijn leerlingen.

Dit kleine bijbeltje wordt nu op de kist gelegd als onderstreping van de zo betekenisvolle geste toen, als onze aansluiting bij het gebed van Christus de Heer en als eerbetoon aan hem die de eenheid op zulk een bijzondere wijze gediend heeft. Wij danken God voor deze eminente priester en bisschop en wij bidden van harte dat God hem nu mag doen delen in Zijn vrede en vreugde.

Walter kardinaal Kasper

Homilie

bij gelegenheid van de uitvaart van

Johannes Gerardus Maria kardinaal Willebrands

Utrecht, 8 augustus 2006

Geliefde broeders en zusters,

“Genade en vrede voor u vanwege God onze Vader en de Heer Jezus Christus!”

In het Evangelie zegt Jezus tot ons: “Ik ben de goede herder. De goede herder geeft zijn leven voor zijn schapen ... Ik ken de mijnen en de mijnen kennen mij ... En het zal worden: één kudde, één herder” (Joh 10,11-18).

Dierbare broeders en zusters,*

“Ik ben de goede herder. De goede herder geeft zijn leven voor zijn schapen ... Ik ken de mijnen en de mijnen kennen mij ... En het zal worden: één kudde, één herder (Joh 10,11-18).

Dierbare broeders en zusters, deze woorden van Jezus Christus over Zichzelf als Goede Herder waren Johannes kardinaal Willebrands bijzonder dierbaar, zoals het gehele Evangelie volgens Johannes overigens. Een afbeelding van Jezus als de Goede Herder sierde het bidprentje bij zijn bisschopswijding in 1964; het was een vroege afbeelding van de Goede Herder uit de catacomben in Rome. Hij gebruikte hetzelfde beeld van de Goede Herder vijftientig jaar later voor het

bidprentje bij zijn zilveren bisschopsjubileum. Aan de afbeelding van de Goede Herder voegde hij als motto toe: “Fient unus grex unus pastor”, “En het zal worden: één kudde, één herder” (Joh 10,16).

Zou er een afbeelding of woord uit de heilige Schrift kunnen zijn dat meer passend is voor deze viering van vandaag? Geroepen door de Goede Herder van het Evangelie en in Zijn voetstappen, heeft kardinaal Willebrands de Kerk van Jezus Christus gediend. Hij hoedde over de kudde van de Heer, kende iedereen bij naam en zorgde voor de mensen met wie hij in contact kwam, hij leidde hen met wijsheid en naastenliefde. Vrijwel zijn gehele leven stond in het teken van het streven naar christelijke eenheid en daarmee heeft hij er ook aan gewerkt dat er

1. Met deze aanhef begon de apostel Paulus zijn brieven aan de christelijke gemeenten (vgl. Rom 1,7).

* Kardinaal Kasper sprak de eerste zinnen van zijn homilie uit in het Nederlands. De rest van de preek, waarbij hij die zinnen eerst herhaalde, klonk in het Engels.

één kudde zou zijn, één herder. Vandaag nemen wij afscheid van een goede herder, in wie wij de liefdevolle zorg van God voor Zijn gehele kudde hebben herkend.

Onze dankbaarheid gaat uit naar de drie-e-nige God, die ons in Johannes Willebrands zo'n uitzonderlijk geestelijk vader, broeder en vriend heeft gegeven. Hij was één van de getuigen van onze recente geschiedenis. Wij wijden hem nu toe aan de barmhartige liefde van God. Moge Hij hem ontvangen in de zegeningen van het eeuwig leven en in het glorievolle gezelschap van de heiligen van het licht.

Dierbare broeders en zusters, het leven van kardinaal Willebrands stond allereerst in relatie tot de Kerk in Nederland. Hij groeide op in een gezin en een gemeenschap die diep getekend waren door het katholieke geloof en leven, dat destijds zo bloeide in dit land. Dankzij zijn achtergrond en opvoeding droeg hij in zichzelf een opmerkelijke combinatie van diep geloof en pragmatisch realisme, van intellectuele capaciteiten en pastorale zorg, van verbondenheid met de lokale en de universele Kerk, van trouw aan traditie en openheid voor nieuwe inzichten en benaderingen. Deze combinatie van gaven maakte hem een uitzonderlijk mens en een gewaardeerd kerkleider.

Zijn al vroege belangstelling voor het leven en de geschriften van John Henry Newman – in een tijd dat de studie naar Newman nog in de kinderschoenen stond – was veelbetekenend voor zijn eigen geestelijke en intellectuele reis. In kardinaal Newman vond hij een leermeester in leven en denken, wiens voorbeeld hij wilde navolgen. Toen hij priester was, konden velen de vruchten plukken van zijn inzet voor de vorming van jonge cle-

rici, door het geven van college maar vooral door zijn geestelijke begeleiding.

In 1975 verzocht paus Paulus VI kardinaal Willebrands om de nieuwe aartsbisdom van Utrecht te worden. Hij heeft deze verantwoordelijkheid aanvaard, in de wetenschap dat het niet eenvoudig zou zijn om de zorg voor een lokale Kerk te combineren met zijn veeleisende oecumenische taken in Rome. Met wijsheid, zachtmoedigheid en geduld gaf hij leiding aan het aartsbisdom Utrecht en aan de Nederlandse Bisschoppenconferentie.

Door en door bekend met de leer van het Tweede Vaticaans Concilie, heeft hij zich toegewijd aan pastorale zorg die diep was geworteld in het Evangelie van Jezus Christus, terwijl hij tegelijkertijd zocht naar passende wegen om de vele uitdagingen van de moderne samenleving tegemoet te treden. Naar het voorbeeld van de Goede Herder was het zijn eerste en belangrijkste verlangen om een dienaar van de gemeenschap te zijn, waarbij hij de eensgezindheid en de samenwerking onder de gelovigen stimuleerde, in een geest van wederzijds begrip en gedeeld geloofsengagement. Daarbij bleef hij trouw aan zijn motto als bisschop: 'Veritatem facientem in Caritate', getuigenis en uitleg geven van de waarheid van het Evangelie langs de weg van vriendschap en liefde.

Toen hij in 1983 naar Rome terugkeerde om zich volledig toe te leggen op zijn oecumenische verantwoordelijkheden, was het aartsbisdom Utrecht dankbaar voor deze menselijke en fijngevoelige pastor. Velen hadden in hem het voorbeeld van Jezus herkend en gewaardeerd: "Ik ben de goede herder. Ik ken de mijnen en de mijnen kennen Mij" (Joh 10,14).

Dierbare broeders en zuster, het Evangelie volgens Johannes vervolgt: “En het zal worden: één kudde, één herder” (Joh 10,16). Deze woorden – tezamen met het gebed van Jezus aan de vooravond van Zijn lijden en dood, “Opdat zij allen één mogen zijn zoals Gij, Vader, in Mij en Ik in U: dat ook zij in Ons mogen zijn opdat de wereld gelove, dat Gij Mij gezonden hebt” (Joh 17,21) – moeten een bijzondere echo hebben gevonden in het hart en hoofd van Johannes Willebrands. In gemeenschap met het gebed van Jezus, wijdde hij het grootste deel van zijn leven aan het streven naar christelijke eenheid en werd hij één van de eerste bouwmeesters van de katholieke deelname aan de oecumenische beweging.

Aangemoedigd door de initiatieven die in dit land tot stand kwamen, zoals de oprichting van de Wereldraad van Kerken in 1948, legde hij zich toe op het bouwen van nieuwe wegen voor dialoog en begrip tussen christenen van verschillende tradities, eerst landelijk en later ook internationaal. Vooral tijdens en na het Tweede Vaticaans Concilie kwam zijn oecumenische roeping en betrokkenheid tot volle wasdom.

Als secretaris en later president van de Pauselijke Raad ter bevordering van de Eenheid van de Christenen stond hij volledig ten dienste van de genade van God die gemeenschap tot stand brengt. Zijn oecumenisch leiderschap kreeg gestalte door een efficiënte organisatie, hoewel het vooral zijn persoonlijke voorbeeld en getuigenis waren die het echte verschil maakten. Volledig overtuigd dat “al wat de genade van de heilige Geest in onze gescheiden broeders tot stand brengt ook kan bijdragen tot stichting van onszelf” (Decreet van het Tweede Vaticaans Conci-

lie over de oecumene *Unitatis redintegratio*, 4) ging hij de ontmoeting aan met andere christenen als broeders en zusters in Jezus Christus. Door zorgvuldig te luisteren en geduldige dialoog probeerde hij oude muren van wantrouwen of wedijver te slechten en nieuwe relaties te voeden van wederzijdse waardering en groeiende gemeenschap tussen christenen van alle tradities.

Naast zijn verantwoordelijkheid voor de bevordering van de christelijke eenheid, was kardinaal Willebrands verantwoordelijk voor de ontwikkeling op wereldwijd niveau van godsdienstige relaties met de Joodse gemeenschap. Hij werd de eerste president van de nieuw opgerichte Commissie voor Religieuze Betrekkingen met de Joden. In deze hoedanigheid legde hij zich toe op de bevordering van een nieuwe benadering van het jodendom, gebaseerd op de diepe relatie tussen christenen en joden als lidmaten van het Volk van God. Hij maakte in verschillende landen vele joodse vrienden.

Na zijn pensionering keerde kardinaal Willebrands uiteindelijk terug naar Nederland, waar hij een nieuw thuis vond bij de Franciscanessen van Denekamp. Wij zijn dankbaar voor de liefdevolle zorg waarmee zij de kardinaal hebben omringd, met name in de laatste jaren van zijn leven toen zijn gezondheid zwakker werd. Onze dankbaarheid en meelevens in gebed gaan ook uit naar de leden van zijn familie, de voormalige medewerkers en de vele vrienden van kardinaal Willebrands en naar allen die hem in de jaren nabij zijn gebleven en nu rouwen om zijn heengaan.

Dierbare broeders en zusters, God komt dank toe voor de veelomvattende en in-

drukwekkende prestaties en verdiensten van kardinaal Willebrands. Toch zijn er in de ogen van God en de ogen van het geloof belangrijker zaken dan deze verdiensten. De herder van het Evangelie wordt goed genoemd omdat hij zijn leven geeft voor zijn schapen (vgl. Joh 10,11).

In antwoord op de roepstem van de Heer heeft kardinaal Willebrands een getuigenis gegeven van het Evangelie van Jezus Christus door de Kerk van Christus op een voorbeeldige wijze te dienen. Zijn spiritualiteit bestond niet uit grote woorden, maar vond voeding in het dagelijkse gebed en nederige devotie, met name voor Maria, de Moeder Gods. Eenieder die hem ontmoette was getroffen door zijn grote vertrouwdheid met de heilige Schrift en zijn gehechtheid aan het liturgische leven van de Kerk. Zelfs onder moeilijke omstandigheden voorkwam zijn vertrouwen in de Heer en de leiding van de heilige Geest dat hij angstig of wantrouwend werd. Vriendschap en trouw waren kenmerken die iedereen in hem herkende. Als priester en bisschop beleefde hij Gods Zelfgevend Liefde in zijn zorg voor Gods mensen.

Onze laatste woorden vandaag zijn een dankbaar gebed tot God, omdat Hij in kardinaal Willebrands zo'n uitzonderlijke herder in de Kerk van Christus heeft gegeven. Met onze ogen gericht op Jezus Christus, wiens overwinning op de dood onze verlossing betekent, maken wij ons deelgenoot van de stille verwachting van de Psalmist: "De Heer is mijn herder, niets kom ik tekort; Hij laat mij weiden op groene velden. Hij brengt mij aan water, waar ik kan rusten, Hij geeft mij weer frisse moed ... Het huis van de Heer zal mijn woning zijn, voor alle komende tijden" (Ps 23,1-2 en 6). Moge Johannes kardinaal Willebrands, door de reddende dood en verrijzenis van Jezus Christus, eeuwig geluk en de volheid van het leven in het huis van de Heer vinden.

Amen.

Walter Kardinaal Kasper
Prefect van de Pauselijke Raad ter bevordering van de Eenheid van de Christenen

Gegeven op 8 augustus 2006 in de Kathedrale Kerk van Sint Catharina te Utrecht

Benedictus XVI

Apostolische reis naar Valencia, Spanje

bij gelegenheid van de vijfde Wereldgezinsdagen

Brief aan de Spaanse bisschoppen

Dierbare broeders in het bisschopsambt!

Met een vreugdevol hart dank ik de Heer dat ik als paus naar Spanje kon komen, om deel te nemen aan de Wereldgezinsdagen in Valencia. Ik groet u hartelijk, broeders in het bisschopsambt, en ik dank u voor uw aanwezigheid en de vele inspanningen die u zich hebt getroost voor de voorbereiding en de uitvoering van deze bijeenkomst. Ik heb grote waardering voor het vele werk dat de aartsbisschop van Valencia en zijn hulpbisschoppen hebben verzet, opdat deze voor de hele Kerk zo belangrijke gebeurtenis de gewenste vruchten mag afwerpen en ertoe bijdragen dat het gezin als heiligdom van de liefde, van het leven en van het geloof, een nieuwe impuls krijgt.

In feite heeft de inzet van u allen het al mogelijk gemaakt een familiale sfeer te scheppen onder de medewerkers en deelnemers uit alle delen van Spanje. Dat is een veelbelovend teken in het licht van de wens die u in uw gemeenschappelijke boodschap voor deze wereldbijeenkomst hebt geuit. Het is ook een uitnodiging de vruchten ervan aan te nemen en in uw bisdommen onvermoeibaar een doeltreffend gezinspastoraat gestalte te geven, opdat de boodschap van het evangelie, die de liefde versterkt en nieuwe dimensies geeft, in ieder huis kan binnenkomen en zo de moeilijkheden helpt overwinnen die het gezin op zijn weg vindt.

U weet dat ik van nabij en met grote belangstelling de gebeurtenissen volg in de Kerk van uw land, dat diep christelijke wortels heeft. Uw land heeft veel bijgedragen tot het getuigenis van het geloof en de verbreiding ervan in veel andere delen van de wereld, en het is geroepen dat ook nu te doen. Houdt deze geest, die het leven van de Spanjaarden in de loop van hun geschiedenis begeleid heeft, levend en sterk, zodat die steeds weer de ziel van uw volk mag voeden en levenskracht schenken.

Ik ken en ondersteun met mijn bemoediging de impuls die u de pastorale zorg geeft in een tijd van voortschrijdende

secularisatie, die soms zelfs het innerlijk leven van de christelijke gemeenschap in de greep krijgt. Blijft dus verkondigen, zonder u te laten ontmoedigen, dat de waarheid aangaande de mens ondergraven wordt en dat er een hypotheek wordt gelegd op de toekomst van de cultuur en de samenleving, als men God buiten beschouwing laat, doet alsof Hij niet bestaat, of het geloof geheel naar de privé-sfeer verbant. Daarentegen is het richten van de blik op de levende God, die borg staat voor de waarheid en onze vrijheid, een voorwaarde om tot een nieuwe menselijkheid te komen. Wat de wereld vandaag de dag bijzonder nodig heeft is dat God verkondigd wordt en dat er wordt getuigd van Hem, die liefde is en daarom het enige Licht dat tenslotte het donker van de wereld verlicht en ons de kracht geeft te leven en te handelen.¹

Denkt in moeilijke ogenblikken of situaties aan de woorden uit de Brief aan de Hebreeën: "Laten wij ... vastberaden de wedstrijd lopen waarvoor we hebben ingeschreven. Zie naar Jezus, de aanvoerder en voltooiër van ons geloof. In plaats van de vreugde die Hem toekwam, heeft Hij een kruis op zich genomen en de schande niet geteld ... dat zal u helpen om niet uit te vallen en de moed niet op te geven" (12,1-3). Verkondigt dat Jezus "de Christus, de Zoon van de levende God" is (Mt 16,16), die "woorden van eeuwig leven" heeft (vgl. Joh 6,68), en weest altijd bereid tot verantwoording en rekenschap van de hoop die in u leeft (vgl. 1Pe 3,15).

Bewogen door uw herderlijke zorg en door de Geest van de volledige gemeenschap bij de verkondiging van het evan-

gelie, hebt u het christelijke geweten van uw gelovigen gericht op verschillende aspecten van de werkelijkheid waarmee zij geconfronteerd worden en die steeds weer het kerkelijk leven en de gelovigen in verwarring brengen. Ook hebt u de Eucharistie tot het centrale thema van uw pastorale plan gemaakt met het doel "het christelijk leven vanuit het eigen hart opnieuw te beleven, want als wij doordringen in het eucharistisch geheim, treden wij binnen in het hart van God".² Het is zeker dat in de Eucharistie "de centrale daad van omvorming" werkelijkheid wordt, "die alleen de wereld werkelijk kan vernieuwen".³

Dierbare broeders in het bisschopsambt, ik doe een dringend beroep op u om de broederlijke gemeenschap te bewaren en te laten groeien als getuigenis van en voorbeeld voor de kerkelijke gemeenschap, die moet heersen bij het hele gelovige volk dat aan u is toevertrouwd. Ik bid voor u, ik bid voor Spanje. Ik vraag om uw gebed voor mij en voor de hele Kerk. Ik roep de heilige Maagd Maria aan, die in uw land zo zeer vereerd wordt, dat zij u mag beschermen en begeleiden in uw herdersambt. Tegelijk geef ik u met grote genegenheid de apostolische zegen.

Valencia, 8 juli 2006

Benedictus XVI

© Copyright 2006 – Libreria Editrice Vaticana / R.-K. Kerkgenootschap in Nederland

Vertaling: dr. N. Stienstra

1. Vgl. Benedictus XVI, Encycliek *Deus caritas est* (25 december 2005), 39, in: *Kerkelijke documentatie (KD)* 34/1 (17 februari 2006), 29.

2. Nr. 5.

3. Benedictus XVI, *Homilie op het Marienfeld* (Keulen, 21 augustus 2005), in: *KD* 33/5-6 (9 september 2005), 153.

Benedictus XVI

Apostolische reis naar Valencia, Spanje

bij gelegenheid van de vijfde Wereldgezinsdagen

Feestelijke bijeenkomst

Toespraak

Stad van Kunst en Wetenschap, zaterdag 8 juli 2006

Dierbare broeders en zusters!

Het geeft mij veel vreugde deel te nemen aan deze gebedsbijeenkomst, waarbij wij het goddelijk geschenk van het gezin willen vieren. Allen die kortgeleden in deze stad in rouw gedompeld zijn ben ik zeer nabij in gebed en in de hoop op de verrezen Christus, die ook in ogenblikken van het grootste menselijk lijden moed en verlichting schenkt.

Verenigd in hetzelfde geloof in Christus zijn wij hier uit vele delen van de wereld bijeengekomen – als een gemeenschap die dankbaar erkent en vreugdevol getuigt dat de mens naar Gods beeld en gelijkenis geschapen is, om lief te hebben, en dat hij zich alleen dan volkomen kan verwezenlijken als hij zich oprecht aan anderen schenkt. Het gezin is de bevoorrechte plaats waar iedere mens leert liefde te geven en te ontvangen. Daarom toont de Kerk voortdurend haar pastorale zorg voor het gezin, dat zo fundamenteel is voor de mens, en zegt het leergezag: “God is liefde. Hij heeft de mens uit liefde geschapen en tot liefde geroepen. Geschapen als man en vrouw, heeft Hij hen

in het huwelijk geroepen tot een innige gemeenschap van leven en wederzijdse liefde, en ‘zo zijn zij dus niet langer twee, één vlees als zij geworden zijn’ (Mt 19,6).”¹

Dat is de waarheid die de Kerk onophoudelijk in de wereld verkondigt. Mijn geliefde voorganger Johannes Paulus II zei: “De mens is niet alleen door zijn menszijn als zodanig maar ook door de persoonlijke gemeenschap die man en vrouw vanaf het begin vormen, tot ‘beeld en gelijkenis’ van God geworden ... De mens is niet zozeer in zijn eenzaamheid beeld van God als wel in de gemeenschap.”² Daarom heb ik het bijeenroepen van deze

1. *Katechismus van de Katholieke Kerk, Compendium*, 337.

2. Johannes Paulus II, *Catechese bij de algemene audiëntie op 14 november 1979*, 3, in: *L'Osservatore Romano dt.*, 47 (23 november 1979), 2.

vijfde Wereldgezinsdagen bevestigd, in Spanje, en wel in Valencia, de stad die zo rijk is aan traditie en trots op het christelijk geloof, dat in zoveel gezinnen geleefd en bevorderd wordt.

Het gezin is een instituut tussen het individu en de samenleving, en er is niets dat het gezin geheel kan vervangen. Het berust namelijk voor alles op een diepe, persoonlijke relatie tussen de echtgenoten, die gedragen wordt door genegenheid en wederzijds begrip. Hiertoe ontvangt het de rijke hulp van Gods genade in het sacrament van het huwelijk, dat een waarachtige roeping tot heiligheid inhoudt. Het is te wensen dat kinderen harmonie en genegenheid tussen de ouders ervaren eerder dan een sfeer van tweedracht en onverschilligheid, want de liefde tussen vader en moeder geeft de kinderen een grote zekerheid en leert hen de schoonheid van de trouwe en duurzame liefde.

Het gezin is een noodzakelijk goed voor de volken, een onmisbaar fundament voor de samenleving en een grote schat voor de gehuwden gedurende hun hele leven. Het is een onvervangbaar goed voor de kinderen, die de vrucht van de liefde en de edelmoedige, volledige zelfgave van de ouders moeten zijn. Voor de verkondiging van de gehele waarheid over het gezin, gegrondvest op het huwelijk als *'huiskerk en heiligdom van het leven'*, draagt iedereen een grote verantwoordelijkheid.

Vader en moeder hebben elkaar ten overstaan van God het volle 'ja'-woord gegeven, dat de grondslag van het sacrament is dat hen verenigt. Zo moeten zij ook, wil de innerlijke verhouding van het gezin volledig zijn, een aanvaardend 'ja' zeggen

tegen hun kinderen, die uit hen geboren zijn of die ze hebben geadopteerd, en die hun eigen persoonlijkheid en hun eigen karakter hebben. Zo zullen deze kinderen opgroeien in een klimaat van aanvaarding en liefde, en het is te hopen dat zij, als ze eenmaal een zekere volwassenheid hebben, van hun kant 'ja' zeggen tegen degenen die hun het leven hebben geschonken.

De uitdagingen van de huidige samenleving, die getekend wordt door isolement, vooral in stedelijke gebieden, maken het dringend noodzakelijk dat de gezinnen niet in de steek gelaten worden. Een klein gezin kan tegenover moeilijk te overwinnen hindernissen komen te staan, als het merkt dat het afgesneden is van de andere familieleden en van vrienden. Daarom is het de verantwoordelijkheid van de kerkelijke gemeenschap steun, inspiratie en geestelijk voedsel aan te bieden, om de samenhang van het gezin te versterken, vooral in tijden van beproeving en op kritieke momenten. Zeer belangrijk is hier het werk van de parochies, evenals dat van de verschillende kerkelijke verenigingen, die als ondersteunend netwerk en aanvullende bijstand van de Kerk moeten meehelpen om het gezin in geloof te doen groeien.

Christus heeft geopenbaard wat altijd de belangrijkste bron van het leven voor iedereen en dus ook voor het gezin is: "Dit is mijn gebod, dat gij elkaar liefhebt, zoals Ik u heb liefgehad. Geen groter liefde kan iemand hebben dan deze, dat hij zijn leven geeft voor zijn vrienden" (Joh 15,12-13). De liefde van God is in het doopsel over ons uitgestort. Daarom zijn de gezinnen ertoe geroepen deze volmaakte liefde te leven, want de Heer staat er borg voor dat ons dat door de mense-

lijke liefde mogelijk wordt gemaakt, fijngevoelig, teder en barmhartig als de liefde van Christus Zelf.

Samen met het doorgeven van het geloof en de liefde van de Heer bestaat een van de grootste opgaven van het gezin erin vrije en verantwoordelijke mensen te vormen. Daarom moeten ouders hun kinderen de vrijheid teruggeven, die ze een tijd lang wel moeten bewaken. Als kinderen zien dat hun ouders – en überhaupt de volwassenen in hun omgeving – hun leven ondanks meerdere moeilijkheden met vreugde en enthousiasme ervaren, zal ook bij hen gemakkelijker de diepe levensvreugde groeien, die hen zal helpen mogelijke obstakels en tegenslagen, die het leven met zich mee brengt, met succes te boven te komen. Als het gezin zich niet opsluit in zichzelf, leren de kinderen bovendien dat iedere persoon het waard is bemind te worden en dat er een fundamentele, universele broederschap tussen alle mensen bestaat.

Deze vijfde wereldbijeenkoms van de gezinnen nodigt ons uit na te denken over een zeer belangrijk thema, dat ons voor een grote verantwoordelijkheid plaatst: *'Het doorgeven van het geloof in het gezin'*. Dat formuleert de *Katechismus van de Katholieke Kerk* heel treffend: "Zoals een moeder haar kinderen leert spreken en juist daardoor hen leert anderen te begrijpen en met anderen te communiceren, zo leert onze moeder de Kerk ons de taal van het geloof om ons binnen te leiden in het verstaan en het leven van het geloof."³

De ouders hebben deel aan het mysterie van het nieuwe leven als Gods kinderen, ontvangen door het doopwater, zoals het in de doopliturgie door het overhandigen

van de brandende kaars symbolisch wordt uitgedrukt.

Het doorgeven van het geloof aan de kinderen, met de hulp van andere mensen en instellingen, zoals de parochie, de school of katholieke verenigingen, is een verantwoordelijkheid die ouders noch vergeten mogen, noch verwaarlozen, noch geheel aan anderen overlaten. "Het christelijk gezin wordt ook 'huiskerk' genoemd, omdat het gezin het wezen van de Kerk, die zelf ook gemeenschap en gezin is, verzinnebeeldt en verwerkelijkt. Alle leden van het gezin oefenen, ieder naar gelang hun eigen rol, het door het doopsel verworven priesterschap uit en dragen ertoe bij dat het gezin uitgroeit tot een gemeenschap van genade en gebed, een school van de menselijke en christelijke deugden en de plaats waar de eerste geloofsverkondiging aan de kinderen plaats vindt."⁴ En verder: "De ouders, die deelhebben aan het goddelijk vaderschap, zijn de eerstverantwoordelijken voor de kinderen wat betreft de opvoeding en tevens de eerste geloofsverkondigers. Ze hebben de plicht hun kinderen als personen en als kinderen van God lief te hebben en te respecteren ... In het bijzonder hebben ze de opgave hen op te voeden in het christelijk geloof."⁵

De taal van het geloof wordt geleerd in het ouderlijk huis, waar dit geloof groeit en door gebed en christelijk leven wordt versterkt. In de lezing uit het boek Deuteronomium hebben wij de herhaalde bede voor het uitverkoren volk, het *'Shema Israel'*, gehoord, dat ook Jezus thuis in Nazaret gehoord en herhaald heeft. Hij heeft er Zelf tijdens Zijn openbare leven aan herinnerd, zoals het evangelie van Marcus ons vertelt (vgl. Mc 12,29). Dit is het geloof van de Kerk, dat

3. *Katechismus van de Katholieke Kerk*, 171.

4. *Compendium*, 350.

5. *A.w.*, 460.

voortkomt uit de liefde van God, middels uw gezinnen. De volheid van dit geloof in zijn wonderbaarlijke nieuwigheid te mogen ervaren is een groot geschenk. Doch op de momenten dat God Zijn gelaat lijkt te verbergen, is geloven moeilijk en kost het grote inspanning.

Deze bijeenkomst geeft nieuwe kracht om door te gaan met de verkondiging van het evangelie van het gezin, om de waarde en de identiteit ervan te bevestigen, gebaseerd op het huwelijk, open voor het edelmoedige geschenk van het leven, waar de kinderen begeleid worden bij hun groei naar lichaam en geest. Op die manier wordt tegenwicht geboden aan een wijdverbreid hedonisme, dat de menselijke relaties reduceert tot iets banaals en deze ontdoet van hun echte waarde en van hun schoonheid. Het bevorderen van de waarde van het huwelijk staat de volheid van het geluk die man en vrouw in hun wederzijdse liefde vinden op geen enkele wijze in de weg. Het geloof en de christelijke ethiek willen de liefde niet verstikken, maar deze zuiverder, sterker en waarachtiger maken. Daarom moet de menselijke liefde gezuiverd worden, ze moet rijpen en boven zichzelf uitgroeien om volkomen menselijk te worden, om de bron van ware, duurzame vreugde te zijn.⁶

Ik nodig de regeringsleiders en wetgevers dan ook uit na te denken over het duidelijke goed dat vrede en harmonie in het huisgezin voor de mens en voor het gezin vormt. Het gezin is het centrale zenuwstelsel van de samenleving, zoals de Heilige Stoel in *Het Handvest van de Rechten van het Gezin* in herinnering brengt. Het doel van wetten is het alomvattende welzijn van de mens, het antwoord op zijn noden en wensen. Dat is een belangrijke

hulp voor de samenleving, die deze niet kan missen, en voor de volken betekent het bescherming en zuivering. Daarenboven is het gezin een school voor menszijn, een plaats waar hij kan groeien om werkelijk mens te worden. In dit opzicht maakt de ervaring door de ouders bemind te worden, de zonen en dochters bewust van hun waarde als kinderen.

Het ontvangen kind moet worden opgevoed in het geloof, moet worden bemind en beschermd. De kinderen hebben, naast het grondrecht geboren en in het geloof opgevoed te worden, ook het recht op een thuis dat het huis van Nazaret als voorbeeld heeft, en ze hebben er recht op beschermd te worden tegen gevaren en bedreigingen. We hebben gehoord dat ik de 'grootvader van de wereld' word genoemd.

Ik wil mij nu graag tot de grootouders wenden die zo belangrijk zijn voor het gezin. Zij kunnen – en doen dat ook dikwijls – de genegenheid en de tederheid waarborgen die iedere mens moet kunnen geven en ontvangen. Zij bieden de kleinkinderen het perspectief van de tijd, ze zijn de herinnering en de rijkdom van de gezinnen. Onder geen enkel beding mogen zij uit de kring van het gezin geweerd worden. Zij zijn een schat die we de opgroeiende generatie niet mogen onthouden, vooral als ze van hun geloof getuigen in het zicht van de naderende dood.

Ik wil nu graag een deel herhalen van het gebed dat u hebt uitgesproken om te bidden voor het welslagen van deze Wereldgezinsdagen:

God, Gij hebt ons in de Heilige Familie een volkomen voorbeeld van het gezinsleven geschonken,

6. Vgl. Benedictus XVI, *Toespraak in de Basiliek van Lateranen* (5 juni 2006), in: *L'Osservatore Romano* dt., 26 (30 juni 2006), 8.

geleefd in geloof en gehoorzaamheid aan Uw wil.

Help ons een voorbeeld van geloof en liefde te zijn voor Uw geboden.

Help ons bij onze opdracht het geloof aan onze kinderen door te geven.

Open hun harten opdat in hen het zaad van het geloof mag ontkiemen, dat zij in het doopsel hebben ontvangen.

Versterk het geloof van onze jongeren, opdat ze mogen groeien in de kennis van Jezus.

Versterk de liefde en de trouw tussen alle gehuwden,

in het bijzonder bij diegenen die momen-

ten van lijden en moeilijkheden doormaken.

(...)

Dat vragen wij U, op voorspraak van Jozef en Maria,

Door Jezus Christus, Uw Zoon, onze Heer. Amen.

© Copyright 2006 – Libreria Editrice Vaticana / R.-K. Kerkgenootschap in Nederland

Vertaling: dr. N. Stienstra

Benedictus XVI

Apostolische reis naar Valencia, Spanje

bij gelegenheid van de vijfde Wereldgezinsdagen

Heilige Mis

Homilie

Stad van Kunst en Wetenschap, zondag 9 juli 2006

Dierbare broeders en zusters!

In deze heilige Mis, die ik met grote vreugde celebreer samen met vele broeders in het bisschopsambt en met een groot aantal priesters, wil ik de Heer danken voor alle dierbare gezinnen die zich hier in een vreugdevol samenzijn verzameld hebben, alsook voor de vele andere gezinnen, die in verre landen deze viering via de radio en de televisie volgen. Ik wil u allen begroeten en mijn grote genegenheid met een vredesgroet tot uitdrukking brengen.

De getuigenissen van Ester en van Paulus, die wij zojuist in de lezingen hebben gehoord, laten zien dat het gezin geroepen is mee te werken aan het doorgeven van het geloof. Ester erkent: "Vanaf mijn geboorte heb ik in de stam, waaruit ik voortkom, gehoord, dat U Heer, uit alle naties Israël ... hebt aangenomen als een blijvend erfdeel" (Est 4,12 *aanvulling D*). Paulus volgt de traditie van zijn joodse voorouders door God met een zuiver geweten te vereren. Hij prijst het oprechte geloof van Timoteüs en herinnert hem aan het "geloof dat eerst uw grootmoeder Loïs en uw moeder Eunike bezielde heeft en nu ook, daarvan ben ik zeker, leeft in

u" (2Tim 1,5). In deze bijbelse getuigenissen omvat het gezin niet alleen de ouders en de kinderen, maar ook de grootouders en de voorouders. Het gezin toont zich zo als een gemeenschap van generaties en als waarborg van een erfgoed van tradities.

Geen mens heeft zichzelf in het bestaan geroepen, en hij heeft ook de basiskennis van het leven niet alleen verworven. Wij hebben allen het leven en de fundamentele waarheden van het leven van anderen ontvangen en we zijn geroepen tot volmaaktheid te komen in relatie en liefdevolle gemeenschap met andere mensen.

Het gezin, gegrondvest op het onontbindbare huwelijk tussen een man en een vrouw, is uitdrukking van deze dimensie van relatie, van kindschap en van gemeenschap en is het kader waarin de mens waardig wordt geboren, kan groeien en zich integraal ontwikkelen.

Als een kind geboren wordt, begint het, door de relatie met zijn ouders, deel uit te maken van een familietraditie, die oudere wortels heeft. Met het geschenk van het leven ontvangt het kind een hele erfenis aan ervaring. Wat betreft deze erfenis hebben de ouders het onvervreemdbaar recht en de onvervreembare plicht die aan de kinderen door te geven: hen te helpen bij het vinden van hun identiteit, hen binnen te leiden in de samenleving, hen te leren op verantwoorde wijze om te gaan met hun morele vrijheid en hun vermogen tot liefhebben – door de ervaring dat ze zelf bemind worden – en hen bovenal te brengen tot de ontmoeting met God. De kinderen groeien op en worden menselijk volwassen in de mate dat ze vol vertrouwen deze erfenis en deze opvoeding aanvaarden, waar ze stap voor stap in groeien. Zo zijn ze in staat een persoonlijke synthese te ontwikkelen van datgene wat ze ontvangen hebben en wat nieuw is, een synthese die ieder individu en iedere generatie geroepen is te ontwikkelen.

In het ontstaan van iedere mens, en dus in ieder menselijk vader- en moederschap, is God de Schepper aanwezig. Daarom moeten de ouders het kind dat hun geboren wordt niet slechts aannemen als hun eigen kind, maar ook als kind van God, die het liefheeft omwille van het kind zelf en het roept om kind van God te worden. Sterker nog, iedere huwelijksdaad, ieder vader- en moederschap, ieder

gezin, heeft zijn begin in God, die Vader, Zoon en heilige Geest is.

Aan Ester had haar vader, zijn voorouders en zijn volk indachtig, de herinnering aan zijn God doorgegeven, uit wie alle mensen voortkomen en voor Wie alle mensen zich moeten verantwoorden – de herinnering aan die God en Vader, die Zijn volk uitverkoren heeft en die in de geschiedenis ons heil bewerkt. De herinnering aan die Vader verlicht de diepere identiteit van de mens: waar wij vandaan komen, wie wij zijn en hoe groot onze waardigheid is. Natuurlijk zijn wij voortgekomen uit onze ouders en zijn wij hun kinderen; wij zijn echter ook voortgekomen uit God, die ons naar Zijn beeld geschapen heeft en ons geroepen heeft Zijn kinderen te worden. Daarom staat aan het begin van iedere mens niet het toeval of een speling van het lot, doch een plan van de goddelijke liefde. Dat heeft Jezus Christus, de ware Zoon van God en de volmaakte mens, ons geopenbaard. Hij wist vanwaar Hij kwam en waar wij allemaal vandaan komen: uit de liefde van Zijn Vader en van onze Vader.

Het geloof is dan ook niet alleen maar een cultureel erfgoed, maar een voortdurend werken van de genade van God, die roept, en van de menselijke vrijheid die op deze roep kan antwoorden, of niet. Ook al kan niemand antwoorden voor een ander, toch worden christelijke ouders opgeroepen een geloofwaardig getuigenis van hun geloof en van hun christelijke hoop te geven. Zij moeten ervoor zorgen dat de Stem van God en de Blijde Boodschap van Christus hun kinderen duidelijk en onvervalst bereiken.

In de loop der jaren moet dit geschenk van God, dat de kinderen met hulp van de

ouders hebben leren zien, ook op een wijze en liefdevolle manier tot ontwikkeling worden gebracht, om de gave des onderscheids bij de kinderen te laten groeien. Zo zal het voortdurende getuigenis van de huwelijksliefde van de ouders, beleefd in geloof en van het geloof doordrongen, en de liefdevolle begeleiding van de kant van de christelijke gemeenschap de kinderen helpen zich de gave van het geloof eigen te maken, daardoor de diepste zin van het bestaan te ontdekken en daar blij en dankbaar voor te zijn.

Het christelijk gezin geeft het geloof door als de ouders hun kinderen leren bidden en met hen bidden,¹ als ze hen voorbereiden op de sacramenten en hen binnenleiden in het leven van de Kerk, als ze samenkomen om uit de bijbel te lezen, en zo het gezinsleven met het licht van het geloof verlichten en God als Vader prijzen.

In de huidige cultuur wordt zeer vaak de vrijheid van het individu verheerlijkt, dat beschouwd wordt als autonoom subject, als was het uit zichzelf ontstaan en zou het genoeg hebben aan zichzelf, los van de relatie met anderen en ver verwijderd van de verantwoordelijkheid voor anderen. Men wil het sociale leven alleen nog vanuit subjectieve en veranderlijke wensen organiseren, zonder verwijzing naar een voorafgaand objectieve waarheid, zoals de waardigheid van iedere mens en zijn onvervreembare rechten en plichten, in dienst waarvan ieder sociale groep zich moet stellen.

De Kerk herinnert ons er voortdurend aan dat de ware vrijheid van de mens het gevolg is van het feit dat hij naar het beeld van God, op Hem gelijkend, is geschapen. Daarom is de christelijke opvoeding een

opvoeding tot vrijheid en voor de vrijheid. "Wij doen het goede niet als slaven, die de vrijheid niet hebben anders te handelen, maar wij doen het goede omdat wij persoonlijk verantwoordelijkheid dragen voor de wereld, omdat wij de waarheid en het goede liefhebben, omdat wij God liefhebben en daarom ook Zijn schepselen. Dat is de ware vrijheid waartoe de heilige Geest ons wil leiden."²

Jezus Christus is de volmaakte Mens, het voorbeeld van de vrijheid van het kinderschap, die ons leert Zijn liefde door te geven aan anderen: "Zoals de Vader Mij heeft liefgehad, zo heb ook Ik u liefgehad. Blijft in mijn liefde" (Joh 15,9). Wat dit betreft leert het Tweede Vaticaans Concilie: "Wat de christelijke echtgenoten en ouders betreft: dezen dienen, hun eigen weg volgend, elkaar hun leven lang door trouwe liefde in de genade te ondersteunen en de kinderen die zij gaarne van God ontvingen met de christelijke leer en de evangelische deugden te doordringen. Zo immers geven zij aan iedereen het voorbeeld van een onvermoeibare en edelmoedige genegenheid, helpen zij mee aan de opbouw van de broederlijke liefdegemeenschap en worden ze getuigen en medewerkers van de vruchtbaarheid van onze moeder de Kerk, tot teken van en deelachtigheid aan de liefde waarmee Christus zijn bruid heeft bemind en zich voor haar heeft overgeleverd."³

De vreugdevolle liefde waarmee onze ouders ons hebben aangenomen en onze eerste schreden in deze wereld hebben begeleid, is als een sacramenteel teken en een zichtbaar worden van de welwillende liefde van God, van wie wij komen. De ervaring aanvaard en bemind te worden door onze ouders en door God is de zekere grondslag die voortdurend de groei en

1. Vgl. Johannes Paulus II, apostolische Exhortatie *Familiaris consortio* (22 november 1981), 60, in: *Archief van de Kerken* 37/1 (12 januari 1982), 43-44.

2. Benedictus XVI, *Vigilie van Pinksteren op het St. Pietersplein als afsluiting van de ontmoeting met de kerkelijke bewegingen en nieuwe gemeenschappen* (3 juni 2006), in: *L'Osservatore Romano* dt., 24 (16 juni 2006), 8.

3. Tweede Vaticaans Concilie, dogmatische Constitutie over de Kerk *Lumen gentium*, 41.

de ware ontwikkeling van de mens bevordert en ons helpt te rijpen op de weg naar de waarheid en de liefde en buiten onszelf te treden om binnen te gaan in de gemeenschap met anderen en met God.

Om voortgang te maken op deze weg van menselijke ontwikkeling leert de Kerk ons de prachtige werkelijkheid te respecteren en te bevorderen van het onontbindbare huwelijk tussen man en vrouw, waaruit ook het gezin ontstaat. Daarom is de erkenning van en de steun aan het huwelijk een van de grootste diensten die men heden ten dage kan bewijzen aan het algemeen belang, de waarachtige ontwikkeling van de mens en de hele samenleving, als beste garantie voor het veiligstellen van de waardigheid, de gelijkheid en de ware vrijheid van de menselijke persoon.

Hier wil ik de betekenis en de positieve rol onderstrepen van de verschillende kerkelijke gezinsverenigingen met betrekking tot het huwelijk en het gezin. Daarom wil ik "alle christenen uitnodigen hartelijk en moedig samen te werken met alle mensen van goede wil die hun verantwoordelijkheid voor het gezin vervullen",⁴ om met vereende krachten en middels een gerechtvaardigd veelvoud aan initiatieven bij te dragen aan de bevordering van het ware welzijn van het gezin in de huidige samenleving.

Gaan wij nog even terug naar de eerste lezing van deze Eucharistieviering, die genomen is uit het boek Ester. De biddende Kerk heeft in deze deemoedige koningin, die zich geheel en al inzet voor haar lijdende volk, een voorafbeelding gezien

van Maria, die ons door haar Zoon geschonken is als moeder van ons allen, een voorafbeelding van de moeder die met haar liefde het gezin van God op de pelgrimstocht in de wereld behoedt. Maria is het voorbeeld van alle moeders, van hun grote zending als behoedster van het leven, van haar opdracht de kunst van het leven en de kunst van het liefhebben over te dragen.

Het christelijk gezin – vader, moeder en kinderen – is geroepen de aangewezen doelen niet te volbrengen als iets dat van buitenaf is opgelegd, maar als een geschenk van de genade die de echtelieden in het sacrament van het huwelijk hebben ontvangen. Als de echtelieden open blijven voor de Geest en om Zijn hulp bidden, zal Hij hun onophoudelijk de liefde van God de Vader schenken, die in Christus is geopenbaard en vlees geworden. De aanwezigheid van de Geest zal de echtelieden helpen, de bron en de maatstaf van hun liefde en zelfgave niet uit het oog te verliezen en met de Geest samen te werken, om hem in alle dimensies van hun leven aanwezig te laten zijn en vlees te laten worden. Tegelijk zal de Geest in hen het verlangen wekken naar de uiteindelijke ontmoeting met Christus in het huis van Zijn en onze Vader. Dat is de boodschap van de hoop die ik vanuit Valencia aan alle gezinnen op de wereld zou willen toesturen. Amen.

© Copyright 2006 – Libreria Editrice Vaticana / R.-K. Kerkgenootschap in Nederland

Vertaling: dr. N. Stienstra

4. *Familiaris consortio*, 86, in: *a.w.*, 67.

Benedictus XVI

Boodschap voor de 43ste Wereldroepingendag

7 mei 2006, vierde zondag van Pasen

'Geroepen in het mysterie van de Kerk'

*Eerwaarde broeders in het episcopaat,
dierbare broeders en zusters,*

De viering van de komende Wereldroepingendag geeft mij de gelegenheid om heel Gods volk uit te nodigen om stil te staan bij het thema 'Geroepen in het mysterie van de Kerk'. De apostel Paulus schrijft: "Gezegend is God, de Vader van onze Heer Jezus Christus ... In Hem heeft Hij ons uitverkoren vóór de grondlegging der wereld ... In liefde heeft Hij ons voorbestemd zijn kinderen te worden door Jezus Christus" (Ef 1,3-5). Vóór de schepping van de wereld, voordat wij zijn ontstaan, heeft de hemelse Vader ons al persoonlijk uitverkoren, ons geroepen om als zijn kind een relatie met Hem aan te gaan, door Jezus, het vleesgeworden Woord, geleid door de heilige Geest. Door voor ons te sterven heeft Jezus ons ingevoerd in het mysterie van de liefde van de Vader, een liefde die zijn Zoon van alle kanten omgeeft en die Hij ons allen wil schenken. Zo vormen wij, in gemeenschap met Jezus, het Hoofd, één lichaam: de Kerk.

Het gewicht van twee millennia geschiedenis maakt het moeilijk om het nieuwe te zien van dit fascinerende mysterie van de goddelijke adoptie, die de kern van Paulus' leer vormt. De apostel houdt ons voor dat de Vader "ons zijn geheim raadsbesluit heeft doen kennen ... het heelal in Christus onder één hoofd te brengen, alle wezens in de hemelen en alle wezens op aarde, in Hem" (Ef 1,9-10). En, zo voegt hij daar enthousiast aan toe: "Intussen weten wij, dat God in alles het heil bevordert van die Hem liefhebben, van hen die volgens zijn raadsbesluit geroepen zijn. Want die Hij te voren heeft gekend, heeft

Hij ook te voren bestemd tot gelijkvormigheid met het beeld van zijn Zoon, opdat Deze de eerstgeborene zou zijn onder vele broeders" (Rom 8,28-29). Dit beeld is inderdaad fascinerend: wij zijn geroepen om te leven als broeders en zusters van Jezus, we mogen ons zonen en dochters van dezelfde Vader voelen. Dat is een geschenk dat ieder louter menselijk idee of plan omverwerpt. De belijdenis van het ware geloof stelt ons hart en onze geest wijd open voor het onuitputtelijke mysterie van God, waarvan het menselijk bestaan doortrokken is. Wat dan te zeggen van de verleiding, die in onze tijd zo

groot is, om te denken dat wij het zelf wel weten, zozeer zelfs dat wij afgesloten zijn geraakt voor Gods mysterieuze plan voor ieder van ons? Deze vraag wordt ons gesteld door de liefde van de Vader, die zich openbaart in de persoon van Christus.

Om aan Gods roeping gehoor te geven en op reis te gaan is het niet noodzakelijk om al volmaakt te zijn. Wij weten dat de verloren zoon vanuit het besef van zijn zonde terugkeerde en daardoor de vreugde van de verzoening met de Vader ervoer. Zwakheden en menselijke beperkingen vormen geen obstakel, zolang zij ons helpen om ons bewuster te worden van het feit dat wij de verlossende genade van Christus nodig hebben. Dat is de ervaring van Paulus, die bekende: "Dus zal ik het liefst van alles roemen op mijn zwakheden. Dan zal de kracht van Christus in mij wonen" (2Kor 12,9). In het mysterie van de Kerk, het mystieke Lichaam van Christus, transformeert de kracht van de goddelijke liefde het hart van de mens en stelt hem in staat om Gods liefde door te geven aan zijn broeders en zusters. Door de eeuwen heen hebben vele mannen en vrouwen, getransformeerd door de goddelijke liefde, hun leven gewijd aan het Koninkrijk. Al aan de oevers van het Meer van Galilea lieten velen zich winnen voor Jezus: zij zochten lichamelijke of geestelijke genezing en werden geraakt door de kracht van zijn genade. Anderen werden persoonlijk door Hem uitgekozen en werden zijn apostelen. Ook zien wij een aantal mensen, zoals Maria Magdalena en anderen, dat Hem op eigen initiatief volgde, simpelweg uit liefde. Net als de apostel Johannes hadden ook zij een bijzondere plaats in Zijn hart. Deze mannen en vrouwen, die door Jezus het mysterie van de liefde van de Vader kenden, vertegenwoordigen de diversiteit aan roe-

pingen die er in de Kerk altijd is geweest. Het voorbeeld van iemand die werd geroepen om op een bijzondere manier van Gods liefde te getuigen, is Maria, de Moeder van Jezus, die op haar pelgrimstocht van het geloof direct verbonden is met het mysterie van de vleeswording en de verlossing.

In Christus, het Hoofd van de Kerk, die zijn Lichaam is, vormen alle christenen "een uitverkoren geslacht, een koninklijke priesterschap, een heilige natie, Gods eigen volk, bestemd om de roemruchte daden te verkondigen van Hem" (1Pe 2,9). De Kerk is heilig, ook al moeten haar leden worden gezuiverd, zodat zij de heiligheid, door God geschonken, in haar volle glans kunnen uitstralen. Het Tweede Vaticaans Concilie benadrukt de universele roeping tot heiligheid wanneer het stelt: "De leerlingen van Christus zijn geenszins volgens hun werken, maar volgens zijn heilsbestel en genade door God geroepen en in Christus gerechtvaardigd. Door het doopsel in het geloof zijn wij ware kinderen van God, deelachtig aan de goddelijke natuur en dus werkelijk heilig geworden."¹ Binnen het kader van deze universele roeping roept Christus, de Hoogepriester, vanuit zijn zorg voor de Kerk mensen van alle generaties om voor zijn volk te zorgen. In het bijzonder roept Hij mannen tot het priesterambt, die een vaderlijke rol zullen vervullen, een rol die zijn oorsprong vindt in het vaderschap van God (vgl. Ef 3,14). De missie van de priester in de Kerk is onvervangbaar. Ook als er in bepaalde gebieden een gebrek aan geestelijken bestaat, mag er dan ook nooit aan worden getwijfeld dat Christus mannen zal blijven roepen die, net als de apostelen, al het andere werk achterlaten en zich volledig wijden aan de viering van de heilige mysteriën, aan de verkon-

1. Tweede Vaticaans Concilie, dogmatische Constitutie over de Kerk *Lumen gentium*, 40.

diging van het evangelie en het pastorale werk. In de apostolische Exhortatie *Pastores dabo vobis* schreef mijn eerbiedwaardige voorganger paus Johannes Paulus II in dit verband: “De relatie van de priester met Jezus Christus en in Hem met zijn Kerk is in het *zijn* zelf van de priester gelegen, krachtens zijn sacramentele wijding/zalving, en in zijn *handelen* ofwel in zijn zending of ambt. In het bijzonder is de priester-bedienaar dienaar van Christus, die aanwezig is in de *Kerk, mysterie, gemeenschap en zending*. Door het feit van de deelname aan de ‘zalving’ en de ‘zending’ van Christus kan hij in de Kerk diens gebed, woord, offer en heilswerk voortzetten. Hij is dus *dienaar van de Kerk als mysterie*, omdat hij de kerkelijke en sacramentele tekens van de verrezen Christus tegenwoordig stelt.”²

Een andere bijzondere roeping, die een ereplaats heeft in de Kerk, is de roeping tot het gewijde leven. In navolging van Maria van Bethanië, die “gezet en aan de voeten van de Heer, luisterde naar zijn woorden” (Lc 10,39), wijden vele mannen en vrouwen zich aan het volledig en uitsluitend volgen van Christus. Hoewel zij allerlei werk doen op het gebied van menselijke vorming en zorg voor de armen, onderricht of hulp aan zieken, beschouwen zij deze activiteiten niet als het voornaamste doel van hun leven, want, zo wordt in het Wetboek van Canoniek Recht duidelijk gesteld, “de beschouwing van de goddelijke werkelijkheden en de

voortdurende vereniging met God in het gebed dient de eerste en belangrijkste plicht van alle religieuzen te zijn”.³ Paus Johannes Paulus II schreef bovendien in de apostolische Exhortatie *Vita consecrata*: “In de traditie van de Kerk wordt de religieuze professie beschouwd als een *uniek en vruchtbaar verdiepen van de toewijding aan God door de doop*: de innige verbondenheid met Christus die aanving met het doopsel, doet zij door het beoefenen van de evangelische raden verder groeien tot de gave van een meer expliciete en volledige gelijkvormigheid.”⁴

Indachtig de woorden van Jezus: “De oogst is wel groot, maar arbeiders zijn er weinig. Vraag daarom de Heer van de oogst arbeiders te sturen om te oogsten” (Mt 9,37-38), begrijpen wij dat het nodig is om te bidden voor roepingen tot het priesterambt en tot het gewijde leven. Het is niet verbazend dat waar mensen vurig bidden, de roepingen floreren. De heiligheid van de Kerk hangt ten diepste samen met de wijze waarop wij met Christus verbonden zijn en openstaan voor het mysterie van de genade die in de harten van de gelovigen werkt. Ik nodig dan ook alle gelovigen uit om een innige band te onderhouden met Christus, de Leraar en Herder van zijn volk, door navolging van Maria, die de goddelijke mysteriën in haar hart bewaarde en voortdurend bij zichzelf overwoog (vgl. Lc 2,19). Met haar, die een centrale plaats inneemt in het mysterie van de Kerk, bidden wij:

O Vader, geef onder de christenen
 een overvloed aan heilige roepingen tot het priesterambt,
 die het geloof levend houden
 en de gezegende herinnering aan uw Zoon Jezus bewaren,
 door de verkondiging van zijn woord
 en de bediening van de sacramenten,
 waarmee U uw gelovigen telkens weer vernieuwt.

2. Johannes Paulus II, postsynodale apostolische Exhortatie *Pastores dabo vobis* (25 maart 1992), 16, in: *Kerkelijke documentatie (KD)* 20/5 (juni 1992), 231.

3. *CIC*, can. 663 §1.

4. Johannes Paulus II, postsynodale apostolische Exhortatie *Vita consecrata* (25 maart 1996), 30, in: *KD* 24/4-5 (19 juli 1996), 195.

Schenk ons heilige dienaren van uw altaar,
zorgvuldige en vurige hoeders van de Eucharistie,
het sacrament van de opperste gave van Christus
voor het heil van deze wereld.

Roep dienaren van uw genade,
die, door het sacrament van de verzoening,
de vreugde van uw vergeving verspreiden.

Geef, o Vader, dat de Kerk met vreugde
talloze inspiraties van de Geest van uw Zoon mag ontvangen
en dat zij in navolging van zijn onderricht
zorgdraagt voor de roepingen tot het priesterambt
en het gewijde leven.

Steun de bisschoppen, de priesters en de diakenen,
de gewijde mannen en vrouwen en allen die in Christus zijn gedoopt,
zodat zij trouw hun missie mogen vervullen
in dienst van het evangelie.

Dat bidden wij U door Christus onze Heer. Amen.

Maria, koningin van de apostelen, bid voor ons.

Vanuit het Vaticaan, 5 maart 2006.

Benedictus XVI

© Copyright 2006 – Libreria Editrice Vati-
cana / R.-K. Kerkgenootschap in Neder-
land

Vertaling: drs. P.C. de Die

Mgr. dr. M.P.M. Muskens, bisschop van Breda en bisschop-referent voor Missie,
Ontwikkelingssamenwerking en Interreligieuze dialoog

Presentatie van de Missiebrief 'Getuigen van de hoop die in ons leeft!' van de Nederlandse bisschoppen

Utrecht, 30 mei 2006

Inleiding

De laatste bisschoppelijke Brief over missie is al weer 32 jaar geleden geschreven. We namen toen afscheid van een eurocentrisch missionair model. Velen trokken in de eerste helft van de twintigste eeuw naar Afrika, Azië en Latijns-Amerika om daar de bevolking tot het katholicisme te bekeren en de Kerk op te bouwen. Men sprak over het "Grote Missieuur". Overigens beperkte de missie zich niet tot deze landen. Ook in Scandinavië waren en zijn Nederlandse missionarissen actief. Vefie Poels¹ heeft in haar recente proefschrift op boeiende wijze hierover geschreven. Nog steeds werken Europese en Nederlandse missionarissen in de Derde Wereld. Voor Nederland lag het hoogtepunt in 1960 toen 9.726 missionarissen actief waren. Sinds dat jaar is het aantal missionarissen gestaag afgenomen maar nog steeds zijn er ongeveer 600 Nederlandse missionarissen werkzaam. Deze missionarissen hebben (en leveren veelal nog) een grote bijdrage geleverd aan de opbouw van de Kerk, de gezondheidszorg en het onderwijs in deze landen.

In 1974 waren de bisschoppen zich reeds ervan bewust dat het missionaire tijdperk in klassieke zin ten einde liep. De jonge Kerken waren onmiskenbaar zelfstandig geworden. De bisschoppen riepen op deze Kerken blijvend te ondersteunen. Dertig jaar later zien we dat de bloei van deze Kerken contrasteert met het kerkelijk leven in Europa. Zowel in Azië als in Afrika neemt het aantal katholieken toe. In Azië is ongeveer 3% van de bevolking rooms-katholiek, maar in Afrika liefst 17%. Latijns-Amerika heeft zijn eigen

problemen. De hegemonie van de katholieke Kerk wordt doorbroken door de opkomst van evangelische groeperingen en pinksterkerken. In Noord-Amerika en West-Europa is er sprake van stagnatie en zelfs afname. Vooral West-Europa lijkt een seculier eiland te worden in een gelovige wereld. De Kerk hier kent een groot gebrek aan roepingen en heeft zelf assistentie nodig. De dynamiek van deze jonge Kerken blijkt dan ook niet alleen uit hun groei maar ook in hun missionair bewustzijn. Zelf zenden ze missionarissen uit.

1. Vefie Poels, *Een Roomse droom: Nederlandse katholieken en de Noorse missie 1920-1975* (Valkhof Pers, Nijmegen 2005).

Ook in ons land zijn verschillende buitenlandse priesters en zusters actief. Ik denk hierbij aan de Zusters van het Mensgeworden Woord. Deze congregatie heeft haar basis in Argentinië maar wordt momenteel geleid door de Nederlandse zuster Anima Christi, geboren in Limburg doch getogen in Midden-Zeeuws-Vlaanderen. Met alle waardering voor deze 'uitwisseling van gaven' tekende paus Johannes Paulus II aan dat dit nooit het alternatief kan zijn voor het wekken van roepingen in eigen land.

De hiervoor geschetste ontwikkeling geeft aan dat het missionair krachtenveld veranderd is en een nieuwe reflectie op de betekenis van missie gewenst. In deze brief bieden we geen pasklare oplossingen aan maar schetsen enige wegen om in onze samenleving missionair aanwezig te zijn. Hiertoe is het dringend nodig de Kerk in eigen land te vitaliseren. De belangrijkste uitdaging voor de missionaire beweging ligt dan ook op het terrein van de 'nieuwe evangelisatie'. In die zin noemde mijn voorganger, bisschop Ernst, in 1992 bij gelegenheid van het Landelijk Pastoraal Overleg, Nederland reeds een missieland. Het grootste probleem ligt in de katholieke gemeenschap zelf. Veel Nederlandse katholieken hebben moeite hun geloof onder woorden te brengen. Wil de Kerk missionair zijn, moeten we onze eigen sprakeloosheid overwinnen. Gelukkig voelen veel katholieken de behoefte om meer van hun geloof te weten en verlangen zij naar een authentieke christelijke spiritualiteit. Het is opmerkelijk dat boeken van Anselm Grün en Henri Nouwen gretig aftrek vinden. Voor sommige kloosters moet je maanden van tevoren afspraken maken. En op Nyenrode heeft men onlangs de 82-jarige jezuïetenvater De Chauvigny de Blot als spiritu-

aal aangesteld. De katholieke Kerk in Nederland is de afgelopen jaren veel bezig geweest met haar eigen organisatie. We werden hiertoe gedwongen door de terugloop van financiële middelen en het aantal gelovigen. Dit neemt niet weg dat we in de toekomst op creatieve wijzen naar middelen moeten zoeken randgelovigen en onkerkelijken te bereiken. Hierbij bieden moderne communicatiemogelijkheden als het internet veelal onbenutte mogelijkheden. We willen daarom de eigen RKK-zendtijd nadrukkelijker inzetten voor herevangelisatie. Aandacht voor communicatie en media verdient meer prioriteit, zowel in de bisdommen, de parochies en in de opleiding en vorming van priesters, diakens en pastoraal werkers. Daarnaast is er nood aan vormen van catechese en geloofsgesprek binnen onze parochies. Dit is nodig opdat wij rekenschap kunnen geven van de hoop die in ons leeft.

Op deze manier kan de katholieke Kerk een belangrijke rol spelen in de interreligieuze en interculturele dialoog in Nederland. De katholieke Kerk is een wereldkerk. Van oudsher leven binnen haar schoot mensen uit allerlei culturen en volkeren. Zij weet deze tot een eenheid te smeden. Door de immigratie is ook de katholieke Kerk in Nederland multicultureel geworden. In ons land leven ongeveer 650.000 allochtone christenen. Hiertoe behoren ook leden van de Oosterse en Orthodoxe Kerken zoals de Chaldeeuwen en de Kopten. Door de geloofsontmoeting van christenen uit andere landen en culturen kan de katholieke Kerk een model vormen van intercultureel samenleven. Het vraagstuk van de multiculturele samenleving en de integratie van minderheden in ons land zal nog lange tijd de maatschappelijke agenda bepalen. Voor veel nieuwkomers is godsdienst van le-

vensbelang. Zij kunnen zich niet voorstellen dat mensen niet in God geloven. Dit geldt ook voor de moslims. Katholieken en moslims delen veel waarden zoals het geloof in één God, de beschermwaardigheid van het menselijk leven en de waardering voor het huwelijk. Toch zijn er ook verschillen. De islam wordt vaak geassocieerd met geweld. Islamitische landen kennen veelal geen godsdienstvrijheid. Ook over deze aspecten zullen christenen en moslims met elkaar moeten durven spreken.

Persoonlijk acht ik de dialoog met de Aziatische godsdiensten als het boeddhisme van nog groter belang. Het boeddhistisch gedachtegoed komt voort uit hoogstaande culturen en bevat veel authentieke wijsheid. Het is dan ook niet voor niets dat veel autochtone Nederlanders zich aangetrokken voelen door deze eeuwenoude godsdienstige stroming. Het is de overtuiging van de grote cultuurfilo-

soof en theoloog Romano Guardini dat er op de lange duur twee godsdiensten over zullen blijven, het christendom en het boeddhisme.² Beide godsdiensten beginnen met de vraag naar de zin en oorzaak van het lijden. Beide reiken de mens een weg van en naar verlossing aan.

Het is aan ons om Jezus' weg bekend te maken. We worden uitgezonden om mensen te winnen voor Zijn Boodschap van bevrijding en verlossing. We leven in de periode tussen Pasen en Pinksteren. In deze tijd bidden we vooral om de heilige Geest die ons in vuur en vlam zet, ons enthousiast maakt om bekend te maken dat de geschiedenis eindigt in een liefdevolle ontmoeting waarin God alles in allen zal zijn. Moge Hij over ons komen opdat we "getuigen van de hoop die in ons leeft".

Bisschop Martinus Muskens

2. Romano Guardini, *De Heer* (Utrecht, 1947), 501.

Bisschoppelijke Brief over missie in de 21ste eeuw

Getuigen van de hoop die in ons leeft!

“Wij moeten bezielde worden door een heilige rusteloosheid: rusteloosheid om aan allen de gave van het geloof te brengen, van vriendschap met Christus. Waarlijk, de liefde, de vriendschap van God werd ons geschonken opdat die ook anderen zou bereiken.”¹

De zoekmachine *Google* meldt liefst 6.130.000 treffers op het internet bij het woord ‘missie’. Geen organisatie kan tegenwoordig meer zonder een ‘mission statement’, een kernachtige verwoording van waar het bedrijf of de instelling voor staat. *Van Dale* omschrijft het begrip missie als een “zending met een bijzonder doel” en “een taak of opdracht”. Het bekende woordenboek geeft ook de oerbetekenis van missie: de “verkondiging van het geloof onder de heidenen”. De term heidenen zullen we niet zo snel meer in de mond nemen. Maar wanneer de Kerk spreekt over haar missionaire gestalte, dan komen al deze definities samen: onze zending om in de wereld het Evangelie te verkondigen.

Missie is het kloppend hart van de Kerk en de opdracht van iedere gelovige. “De taak van de evangelisatie moet immers worden beschouwd als de eigen genade en de roeping van de Kerk en is uitdrukking van haar meest ware aard. De Kerk bestaat om het Evangelie te verkondigen.”² In deze brief willen wij de contouren voor onze missie voor de katholieke Kerk in Nederland in de 21ste eeuw schet-

sen. Daarbij willen we uitdagen zonder het oog voor de realiteit te verliezen.

Wij bieden in deze brief geen panklare oplossingen om mensen voor Jezus Christus en Zijn Evangelie te winnen. Het gaat ons om het aanmoedigen tot een missionaire levenshouding van onze geloofsgemeenschap én van iedere gelovige persoonlijk. Die missionaire levenshouding vraagt vrijmoedigheid, aanwezigheid en geduld, heel veel geduld. Maar we moeten er wel mee beginnen en met geloof, hoop en Pinkstervuur de weg banen voor het Evangelie.

De missie van Jezus Christus

Het christendom is geen statische organisatie maar volop in beweging. Dat was al zo vanaf het prille begin. Al in het Evangelie komt deze dynamiek naar voren. Het Evangelie laat zich lezen als een parabel van komen en gaan; Jezus Christus is voortdurend onderweg om het Goede Nieuws te verkondigen. Ook Zijn leerlingen zet Hij in beweging om mensen te winnen voor Gods boodschap van bevrijding en verlossing. “Wees niet be-

1. Joseph Kardinaal Ratzinger (inmiddels paus Benedictus XVI), *Homilie* tijdens de Mis ‘Pro Eligendo Romano Pontifice’ (18 april 2005), in: *Kerkelijke documentatie (KD)* 33/4 (3 juni 2005), 113.

2. Paulus VI, Apostolische Exhortatie *Evangelii nuntiandi* (8 december 1975), 14, in: *Archief van de Kerken* 31/5 (2 maart 1976), 193.

vreesd, voortaan zult ge mensen vangen”, zegt Jezus aan de eerste leerlingen in het Lucas-evangelie (Lc 5,10).

En enkele hoofdstukken later is te lezen dat Hij hen uitzendt “om het Rijk Gods te verkondigen en genezingen te verrichten” (Lc 9,3). Wie Jezus wil navolgen, wordt een mens met een missie. Ook wij zijn geroepen om mensenvisser te worden. “Wij mensen leven in vervreemding, in het zoute water van lijden en dood, in een donkere zee zonder licht. Het net van het Evangelie trekt ons uit het water van de dood en brengt ons in het heldere licht van God, om werkelijk te leven. Inderdaad – dat is de opdracht van de mensenvisser in navolging van Christus, de mensen uit de zoute zee van al onze vervreemding op het land van het leven te brengen, naar het licht van God.”³

Ik ben met u

Het missionaire elan van de eerste leerlingen van Jezus sterft niet uit na Zijn dood aan het Kruis. Ook nu is het Jezus Zelf die Zijn leerlingen in beweging brengt. Want het Goede Nieuws gaat over de levende God. In het zogenaamde ‘hogepriesterlijke gebed’ in het Evangelie volgens Johannes laat Jezus een missionair testament na. Aan de vooravond van Zijn dood bidt Hij tot Zijn Hemelse Vader: “Zoals Gij Mij in de wereld hebt gezonden, zo zend Ik hen in de wereld en omwille van hen wijd Ik Mij aan U, opdat ook zij in waarheid aan U toegewijd mogen zijn” (Joh 17,18-19). Toch lijken Zijn leerlingen het niet te kunnen vatten. Totdat de levende Heer aan hen verschijnt en hen de opdracht geeft: “Gaaf dus en maakt alle volkeren tot Mijn leerlingen en doopt hen in de naam van de Vader en de Zoon en de heilige Geest en leert hun te

onderhouden wat Ik u bevolen heb. Ziet, Ik ben met u alle dagen tot aan de voleinding der wereld” (Mt 28,19-20).

Mensen van de weg

Net als de eerste christenen moeten wij ‘mensen van de weg’ worden. Christenen van alle tijden hebben zich daarbij laten inspireren door het verhaal van de Emmaüsgangers (Lc 23,13-35). Na de Kruisiging van Christus, zijn twee leerlingen op weg naar een dorp dat Emmaüs heet. Jezus voegt zich bij hen en hoort hun mistroostige verhalen aan over de ogenschijnlijk mislukte missie van hun Heer. Dan legt Hij uit waarom dit alles zo moest gebeuren. Maar hun ogen gaan pas open wanneer Hij het brood breekt en met hen deelt. “Brandde ons hart niet in ons, terwijl Hij onderweg met ons sprak en ons de Schriften ontsloot?”, herinneren de leerlingen zich opeens. En zij keren terug naar Jeruzalem, naar de geloofs-gemeenschap, om te getuigen van de Levende Heer. Dit verhaal van de Emmaüsgangers kan ook in onze tijd gebeuren wanneer wij ons hart openstellen voor de Heer en met de ogen van het geloof zoeken naar sporen van Zijn aanwezigheid. Dan vinden we het kompas voor ons handelen.

Pinksteren

Het missionaire vuur van de apostelen wordt met de gave van de heilige Geest op Pinksteren volop ontstoken. In de Handelingen van de Apostelen wordt geschetst hoe de missionaire beweging zich na Pinksteren ontwikkelde, met name in de personen van Petrus en Paulus. Zo geldt de redevoering van Paulus op de Areopagus, dé ontmoetingsplaats van de Atheners, als een van de ‘klassie-

3. Benedictus XVI, *Homilie* tijdens de Heilige mis bij de inauguratie van paus Benedictus XVI (24 april 2005), in: *KD* 33/4 (3 juni 2005), 123-124.

kers' in de eerste missionaire betogen. Paulus verkondigt geen vreemde God, maar sluit aan bij het sluimerend Godsverlangen van de Atheners. De God van wie jullie het bestaan vermoeden, heeft een gezicht gekregen in de verrezen Heer, houdt Paulus de burgers van Athene voor. De rede van Paulus op de Areopagus staat symbool voor een Kerk die midden op het marktplein getuigt van de hoop die in haar leeft. Het Bijbelboek Handelingen laat tussen de regels door wél merken dat de toehoorders zich niet zomaar gewonnen gaven. Op weg gaan om mensen te winnen voor het Evangelie is geen gemakkelijke opdracht. Toen niet en nu niet.

Nieuwe evangelisatie

De belangrijkste uitdaging voor de missionaire beweging in de 21ste eeuw ligt op het terrein van de 'nieuwe evangelisatie'. Hoe kunnen wij in ons land en onze tijd Jezus Christus en Zijn Evangelie verkondigen? De bisschoppen van Nederland vinden met name in de apostolische Brief bij de sluiting van het Jubileumjaar, *Novo millennio ineunte*, en in de postsynodale apostolische Exhortatie *Ecclesia in Europa* bouwstenen voor ons programma voor de komende jaren.⁴ In *Novo millennio ineunte* benadrukte paus Johannes Paulus II "dat wij het elan uit het begin weer moeten terugwinnen, en dat wij vervuld moeten worden van de vurigheid waarmee de apostelen na Pinksteren het evangelie verkondigden. In ons moet weer de brandende overtuiging oplaaien van Paulus die uitriep: 'Wee mij als ik het evangelie niet verkondig' (1Kor 9,16)."⁵ Ook in *Ecclesia in Europa* klinkt de roep om vitale verkondigers te worden. "Kerk in Europa, de nieuwe evangelisatie is de taak die op u wacht! Herontdek het enthousiasme van de verkondiging! ... Ga

verder met nieuwe ijver in dezelfde missionaire geest die – te beginnen met de verkondiging door de apostelen Petrus en Paulus – in de afgelopen tweeduizend jaar zoveel heilige mannen en vrouwen heeft bezield, authentieke verkondigers van het Evangelie op het Europese continent."⁶

Supermarkt

In de Nederlandse Kerkprovincie zijn de afgelopen decennia vooral processen van krimp en teruggang gaande. De teruggang van het aantal gelovigen, van financiële bestedingsruimte en van mensen die beschikbaar zijn voor het pastoraat vragen om een herstructurering van de pastorale organisatie op alle fronten. Op veel plekken in ons land krijgt dat bijvoorbeeld gestalte door fusies van parochies en nieuwe samenwerkingsverbanden, door het sluiten van kerkgebouwen en de 'hergroepering' van priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers. Daarmee bouwen wij aan een nieuwe infrastructuur voor de Kerk in de 21ste eeuw. Met name de inzet van talrijke vrijwilligers is daarbij van onschatbare waarde. Toch blijft de Kerk in ons land ook kenmerken van de vroegere volkskerk houden. Veel mensen vinden de weg naar de Kerk bij belangrijke momenten in hun leven of rond kerkelijke hoogtijdagen als Kerstmis en Pasen. Juist dan worden wij uitgedaagd om missionair en apostolisch te zijn, om het verlangen van mensen naar de ontmoeting met de levende Heer te voeden. Sommigen vinden dat de Kerk niet te veel een vrijblijvende 'supermarkt' mag worden. Toch moeten we deze momenten, waarin we met mensen met een minder sterke kerkband in contact komen en een 'brede' Kerk zijn, koesteren en goed benutten.

4. Vgl. Nederlandse Bisschoppenconferentie, *Toespraak van Adrianus kardinaal Simonis tot Zijne Heiligheid paus Johannes Paulus II* bij gelegenheid van het bezoek 'Ad Limina Apostolorum' door de bisschoppen van Nederland (12 maart 2004), in: *KD* 32/2 (9 april 2004), 68-70.

5. Johannes Paulus II, apostolische Brief *Novo millennio ineunte* (6 januari 2001), 40, in: *KD* 29/3 (11 mei 2001), 96.

6. Johannes Paulus II, postsynodale apostolische Exhortatie *Ecclesia in Europa* (28 juni 2003), 45, in: *KD* 31/5-6 (14 november 2003), 159.

Vuurhaarden

Tegelijk zijn er in de parochies 'vuurhaarden' nodig: mensen en groeperingen die op een bijzondere wijze getuigenis geven van het geloof dat in hen leeft. De bisschoppen van Nederland willen die ontwikkeling initiëren en stimuleren. Met name de vorming van zogeheten 'small christian communities', de verspreiding van innovatieve werkvormen als 'Geloven Nu' en de uitnodiging aan de zogenoemde 'nieuwe bewegingen' in de wereldkerk om in Nederland actief te worden zien de bisschoppen als wegen om de geloofsgemeenschap in ons land hernieuwd élan te geven. Ook zullen we, ondanks de financiële beperkingen die we in deze tijd voelen, moeten blijven investeren in projecten rond apostolaat en evangelisatie. Dat dwingt soms tot het maken van andere keuzes en het benoemen van nieuwe prioriteiten. We mogen niet met de rug naar de toekomst gaan staan. Als wij ons alleen inspannen om wat er in het verleden was te behouden, kan er geen nieuw leven in de Kerk groeien.

Christus zichtbaar maken

De geschiedenis van de missie begint bij onszelf. Ook wijzelf zijn nakomelingen van 'bekeerlingen' die door missionarissen uit het buitenland het Evangelie hebben leren kennen. Geloofsverkondigers als Servatius en Willibrord, Lambertus en Bonifatius hebben het fundament voor de Kerk in de Lage Landen gelegd. Dat ging bepaald niet vanzelf. Missie is nooit alleen maar een succesverhaal geweest. Het beeld dat veel mensen tegenwoordig van 'de missionaris' hebben, vindt vooral zijn wortels in de 19de eeuw. Missionering was allereerst bedoeld om mensen met

Jezus Christus en Zijn verlossing in contact te brengen, maar maakte in zekere zin ook onderdeel uit van het 'beschavingsoffensief' van de westerse landen met het oog op de 'primitieve volkeren' in Afrika en Azië. Dikwijls komt daarbij een karikatuur naar voren als zouden de missionarissen in die tijd met 'spiegeltjes en kraaltjes' voor drommen mensen bij het doopvont hebben gezorgd. De missionarissen waren zelf realistischer in hun verwachtingen.

Geestelijk cement

Het missionaire werk vertaalde zich ook toen al in het opzetten van scholen en ziekenhuizen, naast het stichten van kerken en missies. Het bouwen aan de Kerk vraagt niet alleen om geestelijk cement. De betrokkenheid van de missionarissen bij de concrete noden van de mensen waarmee zij samenleefden, was geen doel in zichzelf of een marketingtruc, maar kwam voort uit het bewustzijn dat het Evangelie waargemaakt moest worden om geloofwaardig te zijn. Dat geldt nog steeds. Ook in onze samenleving betekent het aanwezig stellen van de levende Heer niet alleen inzetten op verkondiging. In onze diaconale zorg voor mensen in problemen, in onze betrokkenheid bij kinderen en jongeren door het katholiek onderwijs, in de gezondheidszorg en in heel concrete activiteiten van maatschappelijk engagement en werken van barmhartigheid, maken we Christus zichtbaar in de wereld. Ook het vele vrijwilligerswerk dat christenen in de Nederlandse samenleving doen en hun vrijgevigheid voor de noden van de wereld kunnen missionaire vruchten voortbrengen. Laten we dat licht niet onder de korenmaat zetten!

Missionaire getuigen

Wanneer wij nadenken over de missionaire opdracht van de Kerk in deze tijd, zullen we bij onszelf moeten beginnen. Van iedere gelovige wordt een missionaire levenshouding gevraagd. De Franse monnik, missionaris en zalige Charles de Foucauld (1858-1916) schreef een eeuw geleden al: "Wat we in deze tijd moeten doen is misschien niet zo zeer over Christus spreken, maar laten zien dat Hij leeft in ons." Ook iemand als Moeder Teresa heeft in haar niet aflatende zorg voor de allerarmsten een indringend getuigenis gegeven. In de Lage Landen denken wij aan het missionaire getuigenis van mensen als Titus Brandsma, Damiaan de Veuster en Peerke Donkers.

Verborgene agenda

Als wij onze missionaire roeping concreet maken door onze zorg voor de naasten, betekent dat niet dat we een verborgene agenda hebben. In zijn encycliek *Deus caritas est* schrijft paus Benedictus XVI: "Wie in de naam van de Kerk liefdadigheid beoefent, zal nooit proberen de ander het geloof op te dringen. Hij weet dat de liefde in haar zuiverheid en onbaatzuchtigheid het beste getuigenis is voor de God waarin wij geloven en die ons tot liefde brengt. De christen weet wanneer het tijd is om over God te spreken en wanneer het beter is over Hem te zwijgen en eenvoudigweg de liefde te laten spreken."⁷

Heilig worden

Het ligt ons als katholieken wellicht niet zo om, zoals sommige evangelische groeperingen, de straat op te gaan om luidkeels Jezus als Heiland en Verlosser te

verkondigen. Maar wordt Hij dan wel zichtbaar in ons doen en laten? Durven we een echte christelijke levensstijl aan de dag te leggen? Hebben wij oprecht de ambitie om heilig te worden en zo te getuigen van de hoop die in ons leeft? "Heiligheid is de essentiële voorwaarde vooraf voor een authentieke evangelisering, die in staat is weer hoop te geven. Er moeten sterke, persoonlijke en gemeenschappelijke getuigenissen zijn voor een nieuw leven in Christus."⁸ Alleen wanneer wij het Evangelie in ons leven waar maken, zullen mensen verwonderd de vraag gaan stellen: 'Wie is Hij toch die in jou leeft?'

Zelfbewuste katholieken gezocht

Wij leven in een ten diepste seculiere samenleving. Geloof en levensbeschouwing laten velen onverschillig. Over godsdienst wordt door sommigen met scepsis en cynisme gesproken, als iets van vroeger toen mensen nog geloofden dat de aarde plat was. Menigeen begrenst de tolerantie voor geloofsopvattingen tot de voordeur en daar waar mensen hun geloof ook in het publieke domein een plaats willen geven – in de politiek, op school of in maatschappelijke organisaties – stuiten zij op weerstand. Tegen die achtergrond is het niet eenvoudig om (getuigend) christen te zijn. Toch mogen wij nooit onze roeping vergeten om "zout der aarde" en "licht der wereld" te zijn (Mt 5,13-14). Wij hebben de verantwoordelijkheid om het Evangelie te verkondigen, ook al zullen wij ons soms als een 'roepende in de woestijn' voelen. De bisschoppen van Nederland willen zich daarom actiever bewegen in het publieke debat en het stimuleren dat een katholiek geluid meeklinkt in maatschappelijke discussies. Dat kunnen zij niet alleen op eigen kracht. Er is behoefte aan zelfbewuste katholieke

7. Benedictus XVI, Encycliek *Deus caritas est* (25 december 2005), 31c, in: *KD* 34/1 (17 februari 2006), 25-26.

8. *Ecclesia in Europa*, 49, in: *a.w.*, 161.

mannen en vrouwen die staan voor hun geloofsovertuiging. Bij de viering van *Katholiek met hart en ziel*, ter gelegenheid van het 150-jarig herstel van de bisschoppelijke hiërarchie (2003), was voelbaar dat de tijd rijp is om de verlegenheid van ons af te schudden. Katholieke opleidingen en maatschappelijke organisaties bieden een belangrijke voedingsbodem voor eigentijdse en eigenwijze katholieken die het getuigenis en het debat niet schuwen. De bisschoppen van Nederland hopen daarom in deze organisaties bondgenoten te vinden voor een nieuw missionair élan, niet uit heimwee naar het verzuilde verleden maar vanuit de overtuiging dat een vitaal en aansprekend katholiek geluid in de Nederlandse samenleving gehoord mag én moet worden.

Zoek de diepte op

Wij zullen werk moeten maken van persoonlijke geloofsverdieping. 'Duc in altum' ('Vaar nu naar het diepe'), hield paus Johannes Paulus II ons bij de millenniumwisseling voor. Zoek de diepte op in jezelf en vaar naar de brede zee van de wereld om je heen. *Ecclesia in Europa* schrijft daarover: "De huidige culturele en godsdienstige situatie van Europa vraagt om de aanwezigheid van katholieken die in het geloof zijn gerijpt en van missionaire christelijke gemeenschappen, die aan alle mensen getuigenis afleggen van de liefde van God. De verkondiging van het Evangelie maakt het daarom noodzakelijk de overgang te bevorderen van een geloof dat door maatschappelijke conventie wordt geschraagd, naar een persoonlijker en rijper geloof, dat gekenmerkt wordt door kennis en overtuiging."⁹

9. A.w., 50, in: t.a.p.

10. Johannes Paulus II, *Toespraak tot de bisschoppen van Nederland* bij gelegenheid van het bezoek 'Ad Limina Apostolorum' (12 maart 2004), 4, in: *KD* 32/2 (9 april 2004), 64.

Investeren in diepgang

Dat vraagt wel om investeren in diepgang. Veel katholieken in ons land zijn sprakeloos waar het hun geloof betreft. Zij kunnen slechts met moeite uitleggen wat het voor hen betekent om christen te zijn en wie God voor hen is. Zelfs binnen huwelijken, vriendschappen en het gezinsverband komt het geloof vaak nauwelijks ter sprake. Hoe kan ons geloof voor anderen aansprekend zijn wanneer wij het slechts stamelend en met verlegenheid onder woorden brengen? Of om de woorden van paus Johannes Paulus II in zijn toespraak tot de Nederlandse bisschoppen aan te halen: "Hoe zou men kunnen geven, wat men zelf niet heeft? Hoe zou men kunnen spreken over Christus en het verlangen opwekken om Hem te kennen, als men niet eerst Zijn leerling is? Om het Evangelie te verkondigen, is het noodzakelijk dat wij allen opnieuw beginnen bij Christus en onze apostolische kracht putten uit de bron van levend water die Hijzelf is."¹⁰ Gelukkig voelen veel katholieken ook zelf de behoefte om meer van hun geloof te weten en ontwikkelen parochies nieuwe methoden voor geloofsverdieping en (volwassenen)catechese. De bisdommen werken op dit terrein steeds meer samen, met name door het ontsluiten van succesvolle catechese-projecten uit het buitenland. Op die weg willen wij verder gaan.

De deur wagenwijd open

Missionair Kerk-zijn vraagt om aandacht voor ons kerkelijk aanbod. Het lijkt soms wel alsof wij een schuilkerk zijn geworden, waarin wij angstvallig de deur gesloten houden voor de buitenwereld. 'Verboden voor onbevoegden.' Het kan ook anders. 'Missionaire presentie' krijgt bij-

voorbeeld gestalte in ontmoetingsplekken, inloopcentra en vormen van citypastoraat. Een missionaire Kerk zoekt de samenleving op en zet de deuren wagenwijd open. Bieden we anderen ook de mogelijkheid om op een eigen moment de stilte te zoeken en de Heer te ontmoeten? Zijn wij een gastvrije kerk, waarin 'vreemdelingen' met warmte en belangstelling worden begroet? Proberen we metterdaad de drempel van de kerk te slechten?

Nieuwe balans

In de afgelopen decennia is in veel parochies – dikwijls noodgedwongen – steeds meer aandacht uitgegaan naar het liturgische leven en de directe organisatorische werkzaamheden rond de parochiegemeenschap. Daardoor zijn actieve leden actiever geworden en minder kerkbetrokken gelovigen passiever. We zullen moeten zoeken naar een nieuwe balans, waarin ook aanbod wordt gecreëerd voor mensen met een lossere band met de Kerk. Dikwijls is dat meer een zaak van creativiteit dan van extra inspanningen. Bijvoorbeeld door het parochieblad toegankelijker te maken voor brede groepen parochianen en drukbezochte vieringen – zoals rond Kerstmis – aan te grijpen om met minder kerkbetrokkenen in contact te treden. Ook bij de sacramenten rond levensmomenten als het huwelijk en het doopsel ontwikkelen veel parochies nieuwe vormen van geloofsgesprek en catechese die vruchtbaar blijken. Tevens bieden nieuwe communicatiemogelijkheden grote en vaak onbenutte kansen om een relatie aan te gaan met doelgroepen die wij met ons 'klassieke' aanbod niet goed meer kunnen bereiken. De bisschoppen van Nederland willen daarom de eigen RKK-zendtijd na-

drukkelijker inzetten ten behoeve van evangelisatie en op radio, televisie en internet mensen in contact brengen met Jezus Christus en Zijn Kerk. Maar ook voor parochies zijn nieuwe vormen van geloofscommunicatie en gemeenschapsvorming mogelijk, bijvoorbeeld door activiteiten op het internet. Aandacht voor communicatie en media verdient daarom meer prioriteit, in de parochies én in de opleiding en vorming van toekomstige priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers.

De multiculturele samenleving

De missionaire beweging in de Kerk is altijd geënt geweest op het gelovige bewustzijn dat de katholieke Kerk een wereldkerk is. Onze missionaire erfenis heeft ons ook lessen meegegeven in het omgaan met andere culturen en geloven. Die erfenis kan vruchtbaar worden gemaakt voor ons land, nu wij steeds meer een multiculturele en multireligieuze samenleving worden. Veel mensen associëren de allochtone gemeenschap één op één met de islam. Zij vergeten daarbij dat het aantal christelijke allochtonen, naar schatting nu zo'n 650.000 mensen, ook steeds meer toeneemt. Met name in de Randstad bestaan tal van vitale en groeiende allochtone christelijke geloofsgemeenschappen. Zo ervaren wij in eigen stad en land wat het is om een wereldkerk te zijn. Daarom verdient de integratie van allochtonen in autochtone parochies en van allochtonenparochies in de 'normale' kerkelijke structuren veel aandacht. Door de geloofsontmoeting van autochtone en allochtone katholieken mogen wij ervaren hoe de heilige Geest, die een geest is van universele zuster- en broederschap, werkzaam is in onze Kerk.

Oecumene in de 21ste eeuw

De groei van allochtone christelijke geloofsgemeenschappen verandert ook de christelijke 'landkaart' van ons land en daarmee de oecumenische dialoog. In de 20ste eeuw was de oecumene in Nederland vooral een kwestie van het gesprek tussen autochtone 'katholieken' en 'protestanten'. Inmiddels heeft dit gesprek, letterlijk, een veelkleuriger gezicht gekregen. Door de komst van allochtonen met een orthodoxe of byzantijnse achtergrond naar Nederland, komt de internationale dialoog tussen de Rooms-Katholieke Kerk en de zogeheten Oosterse Kerken ook in ons land in beeld. Bovendien zijn nieuwe christelijke groeperingen met een 'evangelische kleur' of Pinkstergemeenten sterk in opkomst. Juist in deze 'jonge' geloofsgemeenschappen ligt veel nadruk op evangelisatie en dat kan ook ons, als 'oude' Kerk, inspireren en uitdagen.

Dynamische coalities

De opdracht tot oecumene is in onze tijd belangrijker dan ooit: de verdeeldheid onder de christenen vormt een directe bedreiging voor de geloofwaardigheid van het Evangelie. De uitdagingen van deze tijd vragen wel om een nieuw model van oecumene, waarin meer nadruk ligt op het gemeenschappelijk gelovig spreken en verkondigen in de Geest van Jezus Christus. Daarvoor zijn dynamische coalities wellicht beter geschikt dan typisch Nederlandse 'poldermodellen'. De oecumene van de 21ste eeuw vraagt om christenen die bewogen worden én in beweging komen door hetzelfde Evangelie en daarvan getuigenis willen afleggen aan de wereld.

Interreligieuze dialoog

Daarnaast kan de katholieke Kerk een belangrijke rol spelen in de interreligieuze en interculturele dialoog in Nederland, met name met de moslimgemeenschap. Die dialoog wordt binnen onze Kerk al eeuwenlang en wereldwijd gevoerd, ook in situaties waarin de katholieke geloofsgemeenschap een minderheid is en de moslims een meerderheid vormen. Met de moslims delen wij het geloof in God, belangrijke waarden zoals de beschermwaardigheid van ieder mensenleven en de overtuiging dat geloof een integraal onderdeel uitmaakt van ons persoonlijke én publieke leven. Tegelijk zijn wij de erflaters van de Europese cultuur, die zo nauw verbonden is met het christendom. Laten wij, in antwoord op de oproep van paus Johannes Paulus II, zo bruggenbouwers zijn en zichtbaar worden als "bewerkers van de vrede, vol zorg om de dialoog aan te gaan in de waarheid, en gepassioneerd door het respect voor de mens!"¹¹

Terrorisme

De interreligieuze dialoog tussen moslims en christenen krijgt in onze tijd een bijzondere dimensie door de dreiging van terrorisme door mensen en groeperingen die hun geweld legitimeren op basis van een bepaalde interpretatie van de Koran en de islam. In een ontmoeting met moslimleiders in Keulen sprak paus Benedictus XVI daarover glasheldere taal: "Terrorisme, wat de aanleiding en oorsprong ervan ook mag zijn, is een pervers en verschrikkelijk besluit, dat het onaantastbare recht op leven met voeten treedt en de fundamenten van iedere geordende samenleving ondergraaft. Als het ons gezamenlijk lukt de haatgevoelens in ons hart uit te roeien, te protesteren tegen iedere

11. *A.w.*, 9, in: *a.w.*, 67.

vorm van intolerantie en ons te verzetten tegen iedere uiting van geweld, dan zullen we de golf van het verschrikkelijke fanatisme tegenhouden, die het leven van zoveel mensen op het spel zet en de voortgang van de vrede in de wereld belemmert.”¹²

Voortrekkersrol

Anderen stellen vragen bij de ruimte die wij in ons land kunnen geven aan groeperingen die, ook als zij geen steun geven aan terroristische methodes, op religieuze gronden principes van de Nederlandse rechtstaat afwijzen. Dat leidt tot discussies over de verhouding tussen godsdienstige overtuigingen en de verplichtingen van het Nederlandse burgerschap, over de scheiding van Kerk en staat, de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van godsdienst, de plaats van godsdienst en levensbeschouwing in het publieke domein. Ook deze ontwikkelingen vragen om dialoog tussen alle godsdiensten in ons land. De Nederlandse bisschoppen hebben hiervoor een concreet initiatief genomen door de oprichting van een Contactraad voor Interreligieuze Dialoog. De bisschoppen willen, als herkenbare gezagsdragers van de grootste geloofsgemeenschap van ons land, een voortrekkersrol vervullen in deze interreligieuze dialoog. Ook op lokaal niveau vinden tal van vruchtbare vormen van ontmoeting en dialoog plaats. Dat zal de komende tijd steeds meer aandacht (moeten) krijgen.

Een omgekeerde beweging

De ‘verkondiging van het geloof onder de heidenen’ zoals dat eens plaatsvond vanuit het christelijke Westen onder de ‘primitieve’ volkeren van het Zuiden, lijkt in onze tijd eerder om een omgekeerde be-

weging te vragen. In *Een nieuw missionair tijdperk*, de Brief van de Nederlandse bisschoppen over missie uit 1974, werd nog vooral ingegaan op de ontwikkeling van een ‘missionarissenkerk’ in het Zuiden tot zelfstandige, ‘jonge’ kerken. De bisschoppen riepen op om deze jonge gemeenschappen te (blijven) ondersteunen. Dertig jaar later zien we dat de vitaliteit en bloei van de Kerk in het Zuiden steeds meer contrasteert met de ontwikkelingen in het Westen.

Europa als eiland

Het katholicisme is wereldwijd groeiende, maar verkeert binnen Europa in een crisis. Kerkverlating en afnemende kerkelijke betrokkenheid houden Europa al decennialang in de greep. Een kentering is nog niet in zicht, al blijven wij geloven dat tal van Europeanen “dorsten naar een hoop die niet teleurstelt”.¹³ Europa ontwikkelt zich steeds meer tot een seculier eiland in een gelovige wereld. Verbondenheid met de jonge Kerken in het Zuiden kan ons helpen om de moed niet te verliezen. Zij hebben onze financiële steun nodig, maar wij kunnen daar geestelijke rijkdom en vitale inspiratie voor terugkrijgen. Iedereen die gedurende langere tijd in de Derde Wereld is geweest, heeft dit aan den lijve ervaren. Met name voor onze jongeren biedt een dergelijke ervaring een heel goede mogelijkheid om als gelovige in een seculiere wereld op de been te blijven en te ervaren wat het betekent om deel uit te maken van een wereldkerk. Ook door de deelname aan de Wereldjongerendagen te stimuleren, kunnen jongeren in aanraking komen met de vitaliteit en veelkleurigheid van de wereldkerk. We kunnen bovendien actiever openstaan voor het geloofsgetuigenis van de Kerk in het Zuiden, bijvoorbeeld door

12. Benedictus XVI, *Audiëntie voor vertegenwoordigers van enkele moslimgemeenschappen* (20 augustus 2005), in: *KD* 33/5-6 (9 september 2005), 145.

13. *Ecclesia in Europa*, 45, in: *a.w.*, 159.

het uitnodigen van missionarissen naar ons land. Paus Johannes Paulus II toonde in zijn toespraak tot de Nederlandse bisschoppen bij het Ad Limina-bezoek waardering voor deze pastorale samenwerking tussen Noord en Zuid en de 'uitwisseling van gaven', al gaf hij tegelijk aan dat dit nooit hét alternatief kan zijn voor het wekken van roepingen in eigen land.¹⁴

Land van missionarissen

Onze missie voor de 21ste eeuw richt zich natuurlijk niet alleen op de Nederlandse samenleving. Als mondiale beweging miskennen wij onze roeping en opdracht wanneer wij ons zouden terugtrekken op eigen erf en de ogen gesloten houden voor wat er elders in de wereld gebeurt. Nederland heeft een belangrijke rol gespeeld in de missionaire beweging van het verleden. Ons land 'leverde' de meeste missionarissen ter wereld; niet in relatieve maar in absolute cijfers. Dat was een opmerkelijke prestatie voor een land dat enkele eeuwen eerder zelf tot 'missieland' was uitgeroepen (de periode van de zogeheten 'Hollandse Missie' in de 17de en 18de eeuw). Tot op de dag van vandaag zijn honderden Nederlandse missionarissen actief, onder wie enkele bisschoppen. Deze missionarissen werden gedreven en gegrepen door oprechte verbondenheid met mensen uit een andere wereld en cultuur, ook in hun vaak erbarmelijke levensomstandigheden.

Geleefde solidariteit

Die geleefde solidariteit tekent de Nederlandse missionarissen nog steeds; zowel zij die naar Nederland zijn teruggekeerd als de missionarissen die ervoor gekozen hebben om te blijven. Ook wijzelf hebben een blijvende betrokkenheid bij die conti-

nenten waar onze missionaire activiteiten zich op richtten. Daarbij voelen wij een bijzondere verbondenheid met onze medezusters en medebroeders van de lokale Kerken in het Zuiden. Die band krijgt onder meer gestalte in de jaarlijkse bisschoppelijke Vastenactie. Maar ons missionaire engagement kan zich niet beperken tot leden van de katholieke familie. In het gelaat van de allerarmsten, katholiek of niet, wordt Christus zichtbaar. Als hun lot ons onverschillig laat, dan mag ons geloof geen naam hebben. "De Kerk is de familie van God in de wereld", schrijft paus Benedictus XVI in *Deus caritas est*. "Tegelijkertijd overschrijdt *caritas-agape* echter de grenzen van de Kerk. De gelijkenis van de barmhartige Samaritaan blijft maatstaf en gebiedt de universele liefde, die zich wendt naar de behoeftige die men 'toevallig' ontmoet (vgl. Lc 10, 31), wie hij ook is."¹⁵

Liefdevolle toewijding

Ons engagement met de allerarmsten krijgt in onze tijd onder meer gestalte in de zogeheten Millenniumdoelstellingen, waarmee de wereldgemeenschap zich verplichtte tot radicale armoedebestrijding. Wij willen hier ook wijzen op de katholieke missionaire organisaties en vredesbewegingen die zich inzetten voor de solidariteit tussen Noord en Zuid – zowel in maatschappelijke als in kerkelijke projecten – voor vluchtelingen, voor mensenrechten en het tegengaan van oorlog en geweld. In de samenwerking met overheden en andere, niet-katholieke organisaties hebben zij een duidelijke toegevoegde waarde door er op te wijzen dat humanitaire hulp méér is dan een kwestie van geld en professionaliteit. "Vakkundigheid is een eerste, fundamentele vereiste, maar is op zich niet genoeg.

14. *Toespraak tot de bisschoppen van Nederland*, 6, in: *a.w.*, 65.

15. *Deus caritas est*, 25b, in: *a.w.*, 18.

Het gaat immers om mensen en mensen hebben meer nodig dan alleen een technisch juiste behandeling. Ze hebben behoefte aan menselijkheid. Ze hebben behoefte aan liefdevolle toewijding. Voor allen die in de charitatieve organisaties van de Kerk actief zijn, moet kenmerkend zijn dat ze niet alleen op kundige wijze doen wat er te doen staat, maar zich van harte aan de ander toewijden, zodat deze hun menselijke goedheid gewaar wordt.”¹⁶ Als onderdeel van een wereldkerk beschikken wij bovendien over een uniek internationaal netwerk, waardoor wij heel concreet geconfronteerd worden met de noden in andere delen van de wereld én deze ook kunnen lenigen. Laat het appèl dat deze organisaties op ons doen niet tevergeefs zijn. Ook de MOV-groepen in de parochies spelen hierbij een onmisbare rol en verdienen, waar nodig, (re)vitalisering.

Globalisering

In deze tijd wordt veel gesproken over globalisering. Door de toename van communicatie- en transportmiddelen en een sterkere economische verwevenheid is de wereld een ‘global village’ geworden. De gevolgen van armoede en epidemieën, oorlogen en natuurrampen dringen direct tot onze huiskamers door. Het beroep dat deze beelden doen op onze solidariteit is vaak niet tevergeefs, zoals bleek rond de zeebeving in Azië. Toch zijn wij er niet wanneer wij vanuit onze overvloed incidentele blijken van medeleven tonen. Na de val van de Muur zijn wij ons er meer van bewust geworden dat het nu dominante economische paradigma van de vrije markt – het kapitalisme – ook zijn keerzijden heeft. De verhouding tussen Noord en Zuid kent structuren van groot onrecht. Met name het vaak vergeten

continent Afrika herinnert ons aan de noodzaak om te komen tot een andere economische ordening. Ook ontwikkelingen rond vrede en veiligheid, migratie en mensenrechten blijven onze aandacht vragen. Bovendien staan duurzaamheidsvraagstukken steeds hoger op de agenda. Voor de kaalslag van onze natuurlijke bronnen betalen wij een hoge prijs, nu en in de toekomst. Menigeen wordt verlamd door gevoelens van onmacht bij het nadenken over de complexiteit van deze mondiale vraagstukken en de structuren van het kwaad waarin de wereld gevangen lijkt. Toch zullen we het steeds moeten aandurven om deze structuren onder kritiek te stellen en aan te dringen op bekering. Onze persoonlijke levensstijl mag daarbij niet buiten beeld blijven. Door een radicaal andere manier van leven, waarin wij ook ons comfort en onze welvaart leren delen met anderen, tonen wij ons solidair met onze medemensen in het Zuiden en beoefenen we de kardinale deugd van de soberheid. Zo geven wij metterdaad getuigenis van het Evangelie en maken wij onze missionaire opdracht waar.

‘Wees niet bevreesd’

De missionaire agenda van de Kerk in de 21ste eeuw is veelzijdig en veeleisend. Misschien dat sommigen bij het lezen van deze brief terugdeinzen voor het appèl dat het Evangelie op ons doet. Dat gold ook voor de eerste leerlingen, toen Jezus hen vroeg om mensenvissers te worden. “Wees niet bevreesd” zijn dierbare woorden van Jezus Zelf die ook ons mogen sterken. Wij mogen er op vertrouwen dat wij niet voor een onmogelijke missie staan. Door Hem worden wij zowel uitgedaagd als gedragen, beproefd en gevoed. Ons ‘mission statement’ is niet door ons-

16. *Deus caritas est*, 31a, in: *a.w.*, 24-25.

zelf bedacht maar is van Hem die wij belijden als de Weg, de Waarheid en het Leven.

Geen eenmanszaak

Missionair Kerk-zijn is per definitie geen eenmanszaak maar iets van ons allemaal. Als missionaire Kerk weten wij ons een wereldkerk en slaat ons gedeelde geloof de brug tussen Noord en Zuid, Oost en West. Ook in eigen land, bisdom en parochie staan wij samen voor de uitdaging om ons geloof aansprekend waar te maken. Het Evangelie volgens Marcus eindigt met de woorden die wij ook aan onze gemeenschappelijke missionaire opdracht mogen verbinden: "Zij trokken uit om overal te prediken, en de Heer werkte met hen mee en schonk kracht aan hun woord door de tekenen die het vergezelden" (Mc 16,20).

Slot

"Gaat dus en maakt alle volkeren tot mijn leerlingen en doopt hen in de naam van de Vader en de Zoon en de heilige Geest en leert hun te onderhouden wat Ik u bevolen heb. Ziet, Ik ben met u alle dagen tot aan de voleinding der wereld", houdt

Jezus Christus ons voor (Mt 28,19-20). Met die zending van alle eeuwen worden ook wij in beweging gezet. "De missieopdracht leidt ons binnen in het derde millennium en vraagt van ons dezelfde bewogenheid als die van de eerste christenen: we mogen rekenen op de kracht van diezelfde geest die met Pinksteren werd uitgestort en die ons ertoe drijft een nieuw begin te maken, gesterkt door de hoop 'die niet wordt teleurgesteld' (Rom 5,5)."¹⁷ Pinksteren gebeurt ook vandaag en zal in ons een heilige rusteloosheid aanwakkeren om het Evangelie waar te maken en te verkondigen. Laten wij dat samen doen met Maria, "het voorbeeld van de moederlijke genegenheid waarmee allen beziel moeten zijn die in de apostolische zending van de Kerk aan de wedergeboorte van de mensen meewerken".¹⁸ Mogen we in kracht van de heilige Geest, gedreven door de Liefde van God onze Vader en in navolging van Jezus Christus zo samen op weg gaan en getuigen van de hoop die in ons leeft!

Pinksteren, 2006

De bisschoppen van Nederland

Missionaire tips

Tip 1: Gastendienst

Met name in evangelische gemeenschappen is het fenomeen 'gastendienst' bekend. Deze diensten worden speciaal ingericht voor nieuwkomers en mensen die relatief onbekend zijn met de Kerk. Alhoewel de katholieke Kerk veel meer 'liturgische spelregels' kent dan dergelijke

gemeenschappen, kan het ontwikkelen van een speciale gastendienst – bijvoorbeeld op een zaterdagavond en buiten de context van een eucharistieviering – een uitdagende en creatieve activiteit zijn.

Tip 2: Intercity Pasen

Onder auspiciën van de Raad van Kerken vond dit jaar het project 'Intercity Pasen' plaats. Het idee was heel eenvoudig: vraag iemand mee naar de kerk tijdens de

17. *Novo millennio ineunte*, 58, in: *a.w.*, 106.

18. Johannes Paulus II, Encycliek *Redemptoris missio* (7 december 1990), 92, in: *KD* 19/1 (februari 1991), 54.

vieringen in de Goede Week. Met eigen-tijds promotiemateriaal werd deze uitnodiging makkelijker gemaakt. Zo'n aanpak kan natuurlijk ook bij andere hoogtijdagen. Zie www.intercitypasen.nl.

Tip 3: Idee-en-kerk

De website www.idee-en-kerk.nl biedt allerlei ideeën en initiatieven om de kerk meer gastvrij te maken. Het is een platform waarin parochies en gemeenten concrete ervaringen uit kunnen wisselen.

Tip 4: 'Geloven Nu'

In het aartsbisdom Utrecht is de 'Geloven Nu'-methode ontwikkeld. Ook andere bisdommen hebben 'Geloven Nu' ontdekt. Het biedt een aantrekkelijke werkvorm om met een kleine kring mensen over de bijbel in gesprek te gaan. De Katholieke Bijbel Stichting geeft ondersteunend materiaal uit.

Meer informatie op: www.bijbel.net.

Tip 5: Huis-aan-huisblad

De meeste huis-aan-huisbladen bieden ruimte aan allerlei organisaties om kant-en-klare artikelen op te nemen. Ook voor de Kerk is die ruimte er misschien. Schrijf dan niet alleen over 'binnenkerkelijke' zaken als de aanvang van de vieringen, maar probeer echt iets te maken dat voor een brede groep lezers interessant en aansprekend is.

Tip 6: Wat speelt er?

In de meeste gemeenten vinden allerlei culturele en maatschappelijke activiteiten plaats. Ook de Kerk kan op die agenda aansluiten door eigen initiatieven. Is er bijvoorbeeld een Jazzfestival in uw stad

of dorp? Nodig dan een swingend gospelkoor uit voor een speciale viering. En wat is er in úw kerk te doen tijdens Koninginnedag, rommelmarkten of Open Monumentendag?

Tip 7: Nieuwe bewegingen

Met name in de Zuid-Europese landen zijn de zogenaamde 'nieuwe bewegingen' niet meer weg te denken uit het kerkelijke leven. Ook in Nederland zijn bewegingen als Focolare, Sant'Egidio, Emmanuel en de Katholieke Charismatische Vernieuwing actief. Het is een zeer kleurrijk gezelschap met verschillende benaderingen en inspiratiebronnen. U zou vertegenwoordigers van deze nieuwe bewegingen eens kunnen uitnodigen voor een serie 'kennismakingsavonden'.

Tip 8: Toerisme

Veel mensen durven in eigen omgeving nauwelijks een kerk binnen te lopen, maar vinden dat in het buitenland heel gewoon. Hoe aantrekkelijk is úw kerk voor toeristen? Staat de deur open? Zijn er gastvrouwen/gastheren en een mogelijkheid voor een rondleiding of goed gesprek? Wordt er uitleg gegeven over de verschillende 'attributen' binnen het kerkgebouw? Organiseert u speciale activiteiten voor toeristen in het hoogseizoen?

Tip 9: Koor op straat

De meeste kerkelijke vrijwilligers zijn actief in een koor. Waarom houden we al die prachtige parochiekoren verborgen achter de muren van de Kerk? Zoek eens een passende gelegenheid in uw gemeente waar de koren acte de présence kunnen geven. Gewoon op straat. Het Leger des

Heils is met zijn kerstsamenzang beroemd geworden!

Tip 10: Alpha Cursus

De Alpha Cursus is, in eerste instantie binnen de protestantse wereld, ontwikkeld als laagdrempelige werkvorm om mensen kennis te laten maken met het christelijke geloof. Er hebben wereldwijd al 8 miljoen mensen aan deze cursus deelgenomen. Voor Nederland is ook een 'katholieke variant' ontwikkeld. Zie: www.rk-alphacentrum.nl/.

Tip 11: Welkom!

Een verhuishagen voor de deur of andere werkzaamheden kunnen duidelijk maken dat in een wijk nieuwe mensen komen wonen. Doe eens een welkomstaartje van de parochie in de bus, ook als het geen katholieken zijn, met bijvoorbeeld informatie over de parochie en een leuke groet.

Tip 12: Interreligieuze dialoog

Interreligieuze dialoog klinkt heel ingewikkeld, maar betekent gewoon dat mensen van verschillende geloven elkaar ontmoeten. Ook voor uw parochie zijn er misschien gelegenheden voor gemeenschappelijke ontmoetingen, bijvoorbeeld bij gelegenheid van elkaars 'hoogtijdagen'. En wat te denken van een serie avonden waarin de plaatselijke imam uit komt leggen wat de islam eigenlijk inhoudt?

Tip 13: Vrijwilligerscentrale

Binnen de parochies zijn tal van vrijwilligers actief. De Kerk kan niet zonder al

deze mensen die zich met hart en ziel inzetten voor de geloofsgemeenschap. Maar misschien dat er ook buiten het kerkelijke erf vrijwilligersactiviteiten mogelijk zijn die de parochie kan omarmen. 'Adopteer' bijvoorbeeld een asielzoekerscentrum voor het geven van taallessen, maak met de parochie eens in de zoveel tijd een park schoon of biedt een 'klus-senteam' aan voor mensen die zich geen commerciële klusser kunnen veroorloven.

Tip 14: DiaconAction

DiaconAction is een werkvorm waarbij jongeren gedurende een weekend aan de slag gaan voor een 'goed doel' in hun eigen omgeving. Van het koken voor daklozen tot het schilderen van een wijkcentrum. Op de site www.diaconaction.nl/ staan allerlei concrete initiatieven en ervaringen.

Tip 15: Kloosterweekeinde

De gastenverblijven van kloosters zitten vaak overvol. Ook onder studentenpastoraten 'scoren' kloosterweekeindes steevast goed. Bied als parochie eens een kloosterweekeinde aan, bijvoorbeeld voor jongeren.

Tip 16: Video/DVD

Veel mensen die gaan trouwen (of hun kindje laten dopen), zijn nauwelijks bekend met de liturgie. Het is niet altijd makkelijk om dat 'op te biechten'. Maak daarom eens een 'instructiefilm' op video of DVD waarin de pastor met een bruidspaar alle elementen in de viering doorneemt. Dat is echt niet zo ingewikkeld.

Preek

bij de zaligverklaring van zr. Maria Teresa Tauscher

Kathedrale Kerk van Sint-Christoffel, Roermond, 13 mei 2006

Ieder mens is goed beschouwd een groot mysterie, een geheim dat boven zichzelf uitrijst. Ieder mens is een volstrekt unieke persoon, met een heel eigen karakter en temperament, een heel eigen 'ik'. Maar ten diepste blijven wij voor onszelf een raadsel, omdat wij onszelf niet hebben ontworpen. Wij zijn schepsels, door God ontworpen, geschapen naar Zijn beeld en gelijkenis, voortkomend uit Zijn liefde.

Niemand van ons heeft dan ook om het leven gevraagd, wij hebben het ontvangen van God door onze ouders. Vanaf alle eeuwigheid heeft God gewild dat ik zou bestaan en Hij heeft met mijn leven een bedoeling.

Om dit alles aan te duiden moet ik denken aan een oud Nederlandse zegswijze: Ik ben in het aanzijn geroepen. Daarin komt tot uitdrukking dat mijn leven, dat ieder menselijk leven wezenlijk een roeping inhoudt. Voortkomend uit Gods liefde ben ik, is ieder mens geroepen tot wederliefde, wederliefde tot God en ook geroepen om Zijn liefde voor anderen, wáár te maken en eigenlijk een levend Godsbewijs te zijn. Paus Benedictus XVI heeft er in zijn Encycliek *Deus caritas est* heel wezenlijke dingen over gezegd.

Wanneer het nu vandaag om het vreugdevolle gebeuren gaat van de zaligverklaring van zuster Maria Teresa Tauscher, dan betekent dat voor mij als mens die

een gelovig christen tracht te zijn, allereerst een aanleiding om fundamenteel na te denken over mijn eigen levensroeping. Ja over de levensroeping van ieder van ons persoonlijk. Ieder van ons is geroepen tot liefde, tot zelfgave in de meest edele zin van het woord. Daarom is ieder van ons geroepen tot heiligheid, tot heelheid van leven. "Weest heilig omdat ik uw God heilig ben" wordt ons door God zelf voorgelaten. En in dezelfde zin komt Jezus in de bergrede, waarin Hij ons over de christelijke levenshouding spreekt, tot een conclusie: "Weest dus volmaakt zoals uw hemelse vader volmaakt is." Heiligheid van leven is niet bedoeld als ideaal van een aantal buitenissige, uitzonderlijke personen. Heiligheid behoort tot de levensroeping van ieder van ons. En dáárvan, broeders en zusters, was Moeder Maria Teresa dankzij Gods genade en haar christelijke opvoeding in een degelijk protestants gezin van jongs af aan overtuigd. Maar lange jaren heeft zij geworsteld met de vraag omtrent Gods wil ten

aanzien van haar concrete levensgang. Het leven van ons mensen verbijzondert zich nu eenmaal.

En zo gaat ieder mens zijn of haar eigen levensweg al naar gelang omstandigheden, talenten en mogelijkheden zich voordoen. Ja al naar gelang Gods uitverkiezende genade ons deel wordt.

Want God is een uitverkiezende God. De een ontvangt meer dan de ander. En wanneer je meer ontvangt, mag dat nooit een reden zijn om je daarop te beroemen. Neen, wie meer ontvangt, zal ook des te meer moeten geven. Wie veel ontvangen heeft, van hem zal ook veel worden gevraagd, zegt Jezus. Maria Teresa heeft het geweten. Het vinden van haar concrete levenshouding ging dan ook van meet af aan met lijden gepaard. Het werd voor haar een moeizame zoektocht. Allereerst een zoektocht naar de waarheid, die zij uiteindelijk in het katholieke geloof mocht vinden. Maar ook een zoektocht naar de concrete invulling van haar verlangen tot religieus leven en tot radicale toewijding aan Christus en Zijn Evangelie. Na veel strijd en beproeving vond zij haar levensroeping in de spiritualiteit van de karmel.

In dit opzicht ligt er een merkwaardige parallel met de heilige Edith Stein, die na het lezen van het leven van de H. Theresia van Avila uitriep: dit is de waarheid.

Zo verging het ook zuster Maria Teresa. Maar tegelijkertijd werd zij gefascineerd door de devotie tot het goddelijke hart van Jezus als symbool en als bron van alles gevende liefde. Dat werd voor haar de reden om contemplatief leven met actief religieus leven te verbinden en te komen tot het stichten van een eigen

congregatie 'De Karmel van het goddelijk hart van Jezus'. Het is een congregatie die nu in twintig landen verspreid is met tehuizen voor thuislozen, voor wezen en behoeftige kinderen, voor bejaarden en andere mensen in nood.

Broeders en Zusters,

Het wordt zo maar in een paar zinnen verteld, maar God alleen weet hoeveel lijden en beproevingen het gevraagd heeft om dit alles tot stand te brengen en te realiseren. Wie Moeder Maria Teresa noemt en haar leven kent, denkt aan beproevingen en lijden. Haar band met Christus, wiens geopende hart voor haar het zinnebeeld was van totale wegschenkende liefde, was zo groot dat zij zich geheel en al één maakte met Zijn lijden en verlatenheid. In die zin kan men spreken van een zekere lijdensmystiek die haar eigen werd. Dat klinkt ons geseculariseerde mensen vreemd in de oren, gewend als wij zijn aan de vlucht van het lijden, aan het ontvluchten van alles wat pijn, offers en moeite kost. Ook Maria Teresa zocht het lijden niet en ze verheerlijkte het nog minder. Integendeel, haar grote liefdewerken kwamen voort uit haar zorg om het lijden van mensen te verlichten. Maar realistisch als zij was, wist zij dat er uiteindelijk onontkoombaar lijden is in het leven van iedere mens, onontkoombaar in welke vorm het zich ook aandient.

Het werd in hoge mate haar deel, maar zij leerde er de diepe zin van verstaan: lijden als loutering dat ons tot volwaardige mensen maakt. Wij weten het allen uit eigen ervaring. Echt grote mensen voor ons zijn niet diegenen die het in het leven voor de wind gaat en nooit tegenslagen krijgen te verduren. Echt grote mensen zijn zij die veel hebben meegemaakt, die

grote moeilijkheden en problemen wisten te doorstaan. Gelouterde mensen. Hoe groot het mysterie van het lijden ook is, zij leerde inzien dat het een uitdaging inhoudt tot goedheid en liefde. Wij zagen het vorig jaar opnieuw bij de natuurramp van de tsunami, die een tsunami van meelevens, medelijden en offergezindheid wist op te roepen. Maar ook lijden als hoogste uitdrukking van liefde. Ook dat weten wij uit eigen ervaring. Twee mensen kunnen in een sfeer van romantiek en ontluikende erotiek elkaar heel gemakkelijk eeuwige liefde toezeggen. Maar de ware liefde gaat zich eerst bewijzen als bij het wegvallen van de romantiek de een voor de ander echte offers moet brengen. Als men moet leren vergeven en men omwille van elkaar en voor elkaar moet lijden.

Lijden als hoogste uitdrukking van liefde, zoals Jezus ons dat voorhoudt en het met name in de Schriftlezingen van vandaag tot uitdrukking komt. “Geen groter liefde kan iemand hebben dan deze, zegt Jezus, dat Hij Zijn leven geeft voor Zijn vrienden.” Dat alles leerde Moeder Maria Teresa verstaan in en vanuit haar genadevolle eenheid met haar Heer en haar Meester. Het “blijft in Mij, dan blijf ik in U en dan zult ge vruchten voortbrengen, die blijvend zijn” werd voor haar geleefde werkelijkheid die haar voedingsbron vond in de Eucharistie als de blijvende zelfgave van Christus en in de lange uren van stille aanbidding. Zo trachtte zij vanuit haar religieuze charisma heel haar leven en werken in dienst te stellen van de eer van God, van eerherstel en van het heil van de mensen. Haar zaligverklaring vandaag houdt in dat ze op een voorbeeldige en heroïsche wijze de deugden van geloof, hoop en liefde heeft beoefend en nu bij God een voorspreekster mag zijn, juist

opdat wij opnieuw mogen leren wat het betekent om een werkelijk deugzaam mens te zijn.

Broeders en Zusters,

Moeder Maria Teresa leefde niet met als ideaal om de vreugde van vandaag eens te beleven. Zij leefde in totale toewijding aan Gods liefde en in dienst van de mensen. Zij was een religieuze in de edele zin van het woord: een aan God, aan Christus gebundene, die zich door Zijn Geest liet inspireren en leiden om alles voor allen te zijn. Wanneer ik in opdracht van de paus haar zaligverklaring mag uitspreken, dan wil ik dit bewust doen, door in haar alle met name vrouwelijke religieuzen te eren. Neen, ik spreek ze niet allen zalig want zover reikt mijn bevoegdheid niet. Maar in haar eer ik alle vrouwelijke religieuzen, de tienduizenden vrouwen die in de afgelopen 150 jaar onvoorstelbaar veel hebben gedaan en betekend voor de Kerk en voor de samenleving in ons land; maar ook voor veel landen in de Derde Wereld, in zieken- en bejaardenzorg, in het onderwijs en in eenvoudige maar levensnoodzakelijke werkzaamheden. Velen van hen waren gewoon heilige, God-gewijde mensen die door omstandigheden nooit aan een zalig- of heiligverklaring toekomen. Maar God alleen weet hoe zij dikwijls ten koste van grote persoonlijke offers, van lijden en beproeving als religieuzen dienstbaar waren aan het Koninkrijk Gods.

Moeder Maria Teresa zal er vanuit de hemel blij om zijn dat wij al die tienduizenden vrouwen in haar vandaag eren.

Danken wij God voor het zo waardevolle leven van Moeder Maria Teresa, bidden wij op haar voorspraak dat het religieuze leven een nieuwe bloei tegemoet mag

zien en dat er ook in onze tijd antwoor-
den mogen komen op Gods roepstem.

Wij vragen het door Christus de verrezen
Heer,
Amen.

Inhoud

NEDERLANDSE BISSCHOPPENCONFERENTIE

Perscommuniqué

Bij het overlijden van Johannes kardinaal Willebrands 3

ADRIANUS KARDINAAL SIMONIS

Preek

tijdens de avondwake voor Johannes kardinaal Willebrands 5

Inleiding

bij de uitvaartdienst voor Johannes kardinaal Willebrands 8

WALTER KARDINAAL KASPER

Homilie

bij gelegenheid van de uitvaart van
Johannes Gerardus Maria kardinaal Willebrands 10

BENEDICTUS XVI

Apostolische reis naar Valencia, Spanje
bij gelegenheid van de vijfde Wereldgezinsdagen
Brief aan de Spaanse bisschoppen 15

Toespraak 17

Homilie 22

Boodschap voor de 43ste Wereldroepingendag
(7 mei 2006, vierde zondag van Pasen)
'Geroepen in het mysterie van de Kerk' 27

MGR. DR. M.P.M. MUSKENS

**Presentatie van de Missiebrief 'Getuigen van de hoop die in ons leeft!'
van de Nederlandse bisschoppen**

Inleiding 31

DE BISSCHOPPEN VAN NEDERLAND

Bisschoppelijke Brief over missie in de 21ste eeuw

Getuigen van de hoop die in ons leeft! 35

ADRIANUS KARDINAAL SIMONIS

Preek

bij de zaligverklaring van zr. Maria Teresa Tauscher 49

Kerkelijke documentatie - jaargang 34, 2006

nummer 1: 36 blz., € 3,-

Benedictus XVI – Encycliek *Deus caritas est* aan de bisschoppen, aan de priesters en diakens, aan de godgewijde personen en aan alle christengelovigen over de christelijke liefde

nummer 2: 40 blz., € 3,-

Benedictus XVI – Boodschap ter gelegenheid van de viering van de 39ste Internationale Dag voor de Vrede, 1 januari 2006: *In de waarheid ligt de vrede* – Boodschap voor de veertiende Wereldziekendag – Boodschap voor de Veertigdagentijd van 2006: *'Bij het zien van de mensenmenigte werd hij diep bewogen door hen' (Mt 9,36)* – Boodschap aan de jongeren van de wereld ter gelegenheid van de 21ste Wereldjongerendag (9 april 2006): *'Uw woord is een lamp voor mijn voeten, het is een licht op mijn pad' (Ps 119 [118],105)*; Boodschap voor de 40ste Wereldcommunicatiedag, 28 mei 2006: *'De media: netwerk voor communicatie, verbondenheid en samenwerking'* – Boodschap ter gelegenheid van de eerste Nationale Katholieke Jongerendag in Nederland, 27 november 2005; Congregatie voor de Katholieke Vorming – *Instructie* met betrekking tot de criteria voor het onderkennen van roepingen aangaande personen met homoseksuele neigingen met het oog op hun toelating tot de priesteropleiding en tot de heilige wijding; Bisschoppen van Nederland – *Voorleesbrief Veertigdagentijd 2006*

nummer 3-4: 48 blz., € 3,50

Benedictus XVI – Apostolische reis naar Polen: Toespraak bij de ontvangstceremonie – Toespraak bij de ontmoeting met de Poolse geestelijkheid – Toespraak bij de oecumenische ontmoeting – Homilie tijdens de Eucharistieviering op het Pilsudzki-plein – Toespraak bij de ontmoeting met de religieuzen, seminaristen en vertegenwoordigers van de kerkelijke bewegingen – Toespraak bij de ontmoeting met de bevolking van Wadowice – Toespraak bij de ontmoeting met de jongeren – Preek tijdens de Eucharistieviering – Toespraak in het concentratiekamp Auschwitz-Birkenau

nummer 5-6: 56 blz., € 4,-

Nederlandse Bisschoppenconferentie – *Perscommuniqué* bij het overlijden van Johannes kardinaal Willebrands; Adrianus kardinaal Simonis – *Preek* tijdens de avondwake voor Johannes kardinaal Willebrands – *Inleiding* bij de uitvaartdienst voor Johannes kardinaal Willebrands; Walter kardinaal Kasper – *Homilie* bij gelegenheid van de uitvaart van Johannes Gerardus Maria kardinaal Willebrands; Benedic-

tus XVI – Apostolische reis naar Valencia, Spanje bij gelegenheid van de vijfde Wereldgezinsdagen: *Brief aan de Spaanse bisschoppen – Toespraak – Homilie* – Boodschap voor de 43ste Wereldroepingendag (7 mei 2006, vierde zondag van Pasen): *'Geroepen in het mysterie van de Kerk'*; Mgr. dr. M.P.M. Muskens – Presentatie van de Missiebrief *'Getuigen van de hoop die in ons leeft!'* van de Nederlandse bisschoppen: *Inleiding*; De bisschoppen van Nederland – Bisschoppelijke Brief over missie in de 21ste eeuw: *Getuigen van de hoop die in ons leeft!*; Adrianus kardinaal Simonis – *Preek* bij de zaligverklaring van zr. Maria Teresa Tauscher

Bestellingen: Secretariaat RKK, Postbus 13049, 3507 LA Utrecht, tel.: 030 2326909, e-mail: bestel@rkk.nl

kerkelijke

documentatie